

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

ARMENIAN STATE
UNIVERSITY OF
ECONOMICS

**Swiss Cooperation Office
South Caucasus**

Towards Inclusive Economy in Armenia

A Discussion Platform to Promote Inclusive Growth in Armenia

Proceedings of Round table discussions

Yerevan
2016

Table of Content

Acknowledgment	4
Foreword	5
Institutional Context.....	6
Context	7
The Need to Set an Agenda for Inclusive Growth Interventions	9
Project Goal and Objectives.....	11
Project Design	11
Project Implementation.....	16
Dissemination and the TV Debate	18
Round tables	19
Project Achievements.....	20
I Round Table	21
II Round Table	27
III Round Table	32
IV Round Table.....	39
V Round Table.....	43
VI Round Table.....	47
VII Round Table.....	52
VIII Round Table.....	56
IX Round Table.....	61
X Round Table.....	66

Քովանդակություն

Երախտիքի խոսք.....	72
Նախաբան	73
Ծրագիրն իրականացնող հաստատությունը	75
Ծրագրի բովանդակությունը	77

Ներառական աճին ուղղված ծրագրի իրականացման անհրաժեշտությունը	77
Ծրագրի նպատակը.....	79
Ծրագրի կառուցվածքը	79
Ծրագրի իրականացումը	82
Լուսաբանումը.....	84
I կլոր սեղան	86
II կլոր սեղան	94
III կլոր սեղան	101
IV կլոր սեղան	109
V կլոր սեղան	114
VI կլոր սեղան	119
VII կլոր սեղան	125
VIII կլոր սեղան	130
IX կլոր սեղան	136
X կլոր սեղան	143

Acknowledgment

We are grateful to Swiss Cooperation Office for the South Caucasus, Office in Armenia for provision of financial, administrative, contextual and technical support in the implementation of the Project “A Discussion Platform to Promote Inclusive Growth in Armenia”.

We are grateful to Project Steering Committee for kind cooperation and knowledge transferred.

We would like to express our sincere thanks towards both ASUE and external experts, researchers, Round tables participants who devoted their time and knowledge in the implementation of this project.

We express our gratitude toward ASUE Management and our colleagues for their kind co-operation and encouragement which help us in completion of this project.

We are grateful to Zara Allahverdyan, Co-Head of National Program Office in Armenia, Swiss Cooperation Office for the South Caucasus for daily care of the Project.

On behalf of “A Discussion Platform to Promote Inclusive Growth in Armenia” Project ASUE implementation team

Nerses Gevorgyan
Project Director

Paruyr Kalantaryan
Project Research Director

Foreword

In a drive to support the Government and the key stakeholders, the Armenian State University of Economics (ASUE) with the support of the Swiss Cooperation Office South Caucasus has implemented “A Discussion Platform to Promote Inclusive Growth in Armenia” project. ASUE designed a series of round table discussions in order to *feed the public debate with informed discussion on Job Creation agenda as the key driver towards building an inclusive economy and socially cohesive society*, contributing to poverty alleviation and shared prosperity in the country.

Round tables debates has been concentrated on the areas that can bear potential impediments for the successful implementation of high quality job led economic development, analyzing the policy options from the perspective of inclusive economy. Series of Open lectures and TV debates were conducted to engage a broader base of stakeholders and practitioners by sharing the results and knowledge, hoping to create a multiplier effect in terms of knowledge and communities of practice.

The Project established university embedded discussions on practical implications of policy actions that will become a regular practice, create liaisons of different key stakeholders in an attempt to shape the public opinion through sound research and contribute to the creation of communities of practice.

We are pleased to present the publication, reflecting results from the conducted research, served as a ground for round-table discussions, policy briefs and recommendations examining the development of inclusive economy from the various perspectives.

Project Director

Nerses Gevorgyan

Project Research Director

Paruyr Kalantaryan

Institutional Context

The Armenian State University of Economics (ASUE) was established in 1930. It is the largest and leading economic educational institution in Armenia with more than 7000 students and 650 academic staff members. ASUE established affiliations in the regions of Armenia: in the city of Gyumri (in 1997) and in Yeghegnadzor city (in 2008). The institution currently implements Bachelor's, Master's and PhD Programs.

Teaching and research are organized at 6 Faculties, 25 Chairs. Academic staff of ASUE consists of 35 Professors, Doctors of Science, 159 Associate Professors, Candidates of Science, 87 Assistant Professors, 102 adjunct Lecturers.

More than 30.000 highly-skilled specialists have been trained at the University. Most of them currently work in the spheres of Economy, Science, Culture, Education etc.

Main strategic directions of ASUE activities are: providing a high-quality higher education based on modern standards, training of qualified economists, retraining specialists and improving their qualifications, conducting research in economics, reform of education process in order to successfully integrate education and research activities to the Bologna process, as well as developing and implementing the university system of specialties and specializations.

As a part of strategic directions creation of "Pool of Excellences" is implemented at ASUE. As a result the UNESCO Chair on Education Management and Planning and the "Amberd" research center were established in ASUE.

The goal of the UNESCO Chair is to promote an integrated system of research, training, information in the field of education management to support educational reforms and integration of Armenia into the worldwide educational processes.

The “Amberd” research center, which was established in 2013, provides independent policy research and training, and reaches out to the broader academic, policy and business communities in Armenia. It is one of the first university based think-tanks in Armenia, supported by ASUE.

Context

The post-crisis economy of Armenia demonstrated the vulnerabilities and required a new more sustainable approach to the concept of economic development, shifting away from a growth centered approach to the economy, which is searching the ways to make it more inclusive and unlocking the unexplored capacities available in the country. More specifically, poverty incidence rose from 27.6 percent in 2008 to 34.1 percent in 2009, worsening further in 2010 by reaching 35.8 percent to later balance at 35 (2011). Besides, the overall poverty average hides regional disparities, when some of the administrative units (*marzes*), such as Shirak, Kotayk and Lori regions having more than 45 percent of the population living below the poverty line. Moreover, residents in rural areas and female headed households became more vulnerable to poverty with 35.2 percent being poor in the aftermath of the crisis. In addition, the bottom 40 percent of the population are likely to be unemployed, have less education, live in urban areas outside the capital city and either live in female-headed households or have large families with many children. Finally, the low-productivity of jobs done by women pays 40 percent less than that of the men, as well as the agricultural jobs, where one out of five workers is poor. Thus, improvements in productivity and the reallocation of the jobs to higher value-added ones could contribute to the process of unlocking the potential available in the country, contributing to the improved living standard of the population.

Prior to the crisis, the economic model of economy (2003-2008) was mainly based on foreign direct investments and transfers (ADS, 2012). In addition, economic growth of those years did not result in increased employment, as the gains were assured based on higher productivity, which was accompanied by shrinking employment along other sectors inherited from the USSR (ADS, 2012).

The share of the construction and service sectors in the GDP surpassed half of the output, in 2008. The agricultural sector recorded a GDP share that only surpassed the output of the contracted industrial sector. Nevertheless, it absorbed the highest number of the economically active population, showing the inefficiency of production and vulnerability of those employed in the sector, explaining the high levels of poverty among those employed in the agricultural sector. The industrial sector had the smallest share of GDP due to its initial sharp decline coupled with the unfavorable export price environment.

The pre-crisis growth rate of consumption per capita of the bottom 40 percent that outpaced that of the population as a whole (6.5 percent versus 5.2 percent) lifted many out of poverty. However, it was not sustainable, as it was benefitting greatly from the remittances, construction generated employment and services that were not linked to high quality jobs or expanded employment. The economy of the country was such as to witness low labor force participation with employment-to-population ratio being below the European average, 53 percent against 60. Therefore, demand driven structure of the economy and the vulnerabilities inherited from the old economic and social infrastructure of the country, have led the government to rethink its overall strategy and policies. In the drive to increase the welfare of the society, the Government of Armenia has set as its objective *the increase of employment through the creation of quality and high productivity jobs*, thus, suggesting urgently shifting the focus to the supply-led growth policies to be supported

by structural reforms. This would entail, but not be limited only to providing opportunities to rural businesses to grow and or create new ventures, especially in the high productivity sectors, such as the IT sector. Creating an enabling environment where private-led job creation could become the driving force of the economy, that would explore those areas that were previously not considered would be another possibility unshashing the unexplored potential and the talent that remains largely untapped.

The Need to Set an Agenda for Inclusive Growth Interventions

With one third of the country's population living below the poverty line, inequality gains prominence in the national debate. There is considerable agreement that high levels of inequality can lead to reduced growth, undermining the political stability and eventually leading to intra and interstate conflict, further exacerbating the poverty, thus plunging the country into a spiraling downturn with unpredictable consequences in the long run.

The new strategy developed by the Government requires revisiting the meaning of welfare, redefining growth beyond the narrow definition in terms of GDP. Moreover, it calls for declared job creation policies that account for *inclusiveness*, making sure those inequalities are not worsened, with the more educated and rich benefitting the most at the expense of the rest of the population. Inclusiveness that would ensure the redistribution of scarce resources in such a way that all segments of the population would have an opportunity to benefit, would be impossible without the sound governance structures, allowing the participation in political, economic and social institutions. Self-organization

capacities ranging from the local self-governance structures, trade unions, to universities, professional associations and other key civil society players can democratize the society, putting the production processes under the control of the stakeholders.

In trying to ensure the welfare of the population, the Government has set four priority areas (i. e. employment expansion through the high-productivity and decently paid jobs; enhancement of human capital through better access to quality services, including healthcare, education, culture, and basic infrastructure; improvement of social protection through higher efficiency, including improved targeting of existing systems to ensure financial sustainability, modernization of public administration and governance, through increased efficiency of the state, improved quality of and access to public services, increased transparency of decision-making and accountability of public spending, and fight against corruption) for action within the framework of the 2012-2015 strategy, where it states that during the first five years, employment growth will be recognized as a key priority, highlighting activities aimed at creation of quality, well-paid jobs. Nevertheless, given the long standing tradition of neoliberal economic theoretical debate and practical policies, there is a risk of overlooking the key factors that would unintentionally undermine the inclusiveness. The devotees of this school of thought that has greatly shaped the internal economic environment of the post-soviet economies tend to concentrate on the inequalities in productivity among individuals, fine-tuning their interventions accordingly. This approach undermines the preceding processes and the inequality during the formation of the talent and initial availability of resources along with the existing social networks and participation mechanisms accepted among potential beneficiaries. Although the current strategy of the Government along with job creation prioritizes the development of human capital, improvement of the social protection

system and institutional modernization of public administration and governance, it is not clear how the synergies among these priorities are going to work to induce inclusive growth and wellbeing. It still remains ambiguous, how the policies devised under this strategy are going to ensure the provision of equal opportunity to the newly created quality jobs for different segments of the population.

Project Goal and Objectives

The Goal of this project is to feed the public debate with informed discussion on Job Creation agenda as the key driver towards building an inclusive economy and socially cohesive society, contributing to poverty alleviation and shared prosperity in the country.

Objective 1: Through the enhancement of internal research capacity of the institution contribute to the creation and operation of epistemic communities that work on policy aspects of social cohesion and inclusive economic models, in order to contribute to the continued renewal of the public debate on key policies, thus, taking it beyond the limits of one theoretical foundation and providing multi-disciplinarily to the outcomes.

Objective 2: Through the establishment of university embedded discussions on practical implications of policy actions, liaise different key stakeholders in an attempt to shape the public opinion through sound research and contribute to the creation of communities of practice.

Project Design

The Project design mainly concentrated on the areas that can bear potential impediments for the successful implementation of high quality job led economic development, analyzing the policy options

from the perspective of inclusive economy. In order to ensure the provision of equal opportunity in creating high quality jobs and accessibility to the new realities of the labor market, the research, suggested under the project, specifically concentrated on the preceding processes and inequality of talent formation, as well as availability of other relevant resources, so that new unduly divisive lines do not exclude certain segments of the population from these processes, creating yet another set of inequalities and hindering the process of tapping into the potential talent that is either underutilized or excluded. The results from the conducted research served as a ground for the round-table discussions and policy briefs, contributing to the final publication of the book, examining the development of inclusive economy from various perspectives.

The direct policies that are to be geared at creation of jobs in relevant sectors studied from the perspective of inclusive economic model include:

1. **Industry and export promotion** geared towards the creation of new economic sectors and enterprises, that would be robust in order to withstand the external competition, as well as ensure and expand export possibilities
2. **Tourism development** representing a sector that is already the second export¹ line item after mining and metal industry and covers more than half of services export
3. **Information technologies' sector development** as one that has already showed a 38 percent growth of quality employment (2008-2011) with a potential for research and innovation

1 The services provided by tourism are mostly purchased by foreigners, if we were to exclude the internal consumption and thus accounts for export, similar to the franchising of foreign universities, as well as international students purchasing the educational services provided by a certain economy

4. **Agriculture and rural development** as a sector that albeit it's small share in GDP employs one third of the economically active population with a potential for employment extended beyond pension age
5. **SME functioning and sustainability** that could be considered as an important source of economic and export growth, as well as job creation.

Cross-cutting Issues: In trying to go beyond the disparities in productivity the project specifically targeted those areas that can reveal the inequalities in access to these sectors, ranging from infrastructure and human capital development to financial scarcity and risk aversion. The highlighted sectors were researched from the perspective of education attainment levels, gender roles, accessibility of infrastructure (roads, transportation, internet, etc.), and access to loans and accessibility of state services (education, social protection, healthcare, justice).

Moreover, behavioral analysis of the socio-economic groups and a gender sensitive analysis highlighting the impediments to social inclusion and economic consequences of it would greatly contribute to the improvement of the policies that are devised within the set framework. More particularly, research shows that people with higher education attainment levels adopt better crisis coping strategies than less educated individuals. For instance, if facing a hardship the latter would cut on healthcare and education expenditures putting them at risk in the long run. Understanding, the possible behavioral variations of different groups from the perspective of education and/or investment in information infrastructure could identify the possible areas of deprivation that could later on exclude them from the participation in the market, putting them at higher risk in terms of poverty.

Deprivation levels leading to inequality in productivity stress the

importance of studying education, healthcare and social protection service, as well as communication costs that add to the burden of a given individual. For instance, in rural areas some parents choose to force their boys out of school in order for them to participate in the cultivation and other agricultural works. This short-sighted behavior has a long term negative impact on those boys, whose opportunities drop drastically due to interrupted education. The identification of this and other factors and their relative share in the overall deprivation need to be studied in order to ensure the development of appropriate policies leading to the inclusive economic development model. Thus, looking at labor market policies from the perspective of skills development, healthcare coverage, pension benefits and actual dispute mediation channels may help to improve the governance structures and policies leading to secured and productive employment.

Main cross-cutting themes towards the identification of *Inclusive Economics that feed the round table debate and development of policy options*:

1. **Education attainment levels**, skills development behavior (i.e. forced drop outs, immediate employment vs. university degree, requalification vs. structural unemployment, etc.) in relevance to the above-stated sectors, identifying the peculiarities of employed in order to identify impediments and behavioral specificities that would need long-term interventions in order to revert the established practices;
2. The impact of available **infrastructure** on the highlighted sectors as such and people employed in them, in terms of under-employment, periods of employment and other characteristics relevant to employment;
3. Identification of types of **loans and credits** that are accessible and attempts to actually apply them for the people engaged

in the above stated sectors would show the behavioral characteristics of different groups (individuals from rural areas and/or people with lower education attainment levels tend to mismanage the loans, putting them at higher risk of losing their assets and facing long-term unemployment, especially in rural areas) and structural obstacles (for instance, people with lower incomes do not qualify to receive loans and/or the rates are quite high given the risk of non-payment, in addition, the collateral requested by the banks adds another obstacle to those, who are trying to establish a small business) to access;

4. **Mediation practices available and court cases** with their corresponding results, highlighting the dynamics of the decision making and socio-economic peculiarities of those that are party to the process. This allowed identifying the individual behavioral specifics and institutional impediments to creating and conducting successful businesses;
5. **Governance** mechanisms highlighting the structures and norms prevalent in different civic and state organizations (specifically paying attention to state capture, systemic corruption and deprivation created as a result of that);
6. **Gender roles and participation** in the society, economy and politics of the country.

Project Implementation

Project Steering Committee (PSC) comprised of 7 members, was formed at the outset of the project, involving representatives of interested stakeholder organizations, including government agencies, donors and NGOs. The PSC met a monthly basis, shortly after each roundtable, in order to decide on the follow-up activities and plan the

next meeting. The meetings were organized based on the research results of ten research working groups. Each working group had a team leader (author) responsible for the specific research conducted and turned into a policy paper draft. Prior to the round table discussion the team prepared presentations of main findings.

Round Table Discussions: Round table discussion (RTD)

is the format adopted for the purpose of the presentation and extensive discussion of the key findings. The agenda of each RTD was finalized prior to the event and sent to the key stakeholders. During each RTD and contingent on the topic of discussion key policy makers from the line ministries, relevant state agencies and national institutes were invited. Alumni of such networks, as CABIR, Fulbright and BAN were duly informed to express the interest and to be included in the discussion. In addition and more importantly, relevant operational officers and representatives from intergovernmental organizations, such as UN, WB, IMF, ADB, EDB, EBRD, GIZ, as well as international NGOs, such as the World Vision, Transparency International, OSI along with local NGOs that are involved in the area of the topic of the discussion were invited to the round table. During each RTD main media outlets were duly informed and invited to the event. The language of discussions was

Armenian. Nevertheless, depending on the number of participants with no competence in the language of the country a simultaneous English language translation was provided.

The leader of the research team was the speaker of the round table discussion. An external keynote speaker was invited to open the debate, present the main themes of interest and currently debated issues relevant to the themes of the round table, as well as to serve as the external peer-reviewer of the research that was presented by the speaker.

The rapporteur of the round table discussion was responsible for summarizing the key points of the debate that were turned into the final report and a policy brief, combining both the results of the research and the suggestions voiced during the debate. In addition, the Rapporteur worked with the ASUE public relations officer on the press release and a blog to be posted on the website.

The research team leader revised the policy paper including the executive summary and the article based on the discussion, feedback and the round table report provided by the rapporteur in order to prepare the policy brief. The policy briefs were widely disseminated, reaching the key stakeholders and the public at large. The executive summary was translated into English in order to make it available to international development agencies and inter-governmental organizations, as well as international NGOs interested in the topic.

The Project Working group in a format of a secretariat was managing all the operational work and logistics of the ten research groups and organizing the round tables along with the TV debates. The Working Group operated under direct supervision of the PSC and was comprised of the UNESCO Chair of Education Management and Planning and the “Amberd” research center representatives.

The scope of the research is defined by the direct policy areas

that would lead to job creation including the cross-cutting themes, leading to the creation of Inclusive Economy.

Project/Policy lecture presentation: In addition, to the Round Table Discussions the Project Working Group made ten separate presentations. Upon the completion of the RTD and the introduction of suggested changes, the research results and policy recommendations were presented to the academic Council of the University to engage the academia in the discussion and disseminate the results. Following that the group organized open lectures for all university students through the wide network of student organizations (Armenian National Student Association), which were widely publicized and open to the public.

The rationale behind these events was to engage a broader base of stakeholders and practitioners by sharing the results and knowledge, hoping to create a multiplier effect in terms of knowledge and communities of practice. Above mentioned activities were implemented by the ASUE as an in-kind contribution.

Dissemination and the TV Debate

The final products that led to the thematic discussions along the identified 10 areas was summarized in this publication: “A Discussion Platform to Promote Inclusive Growth in Armenia: Proceedings of Roundtable Discussions”.

The policy briefs, papers and the final publication are sent to the created network of participants of all RTDs in addition to these papers being sent to the key stakeholders.

Two TV debates and one TV summary report were organized on Project findings to channel project results for the public debate.

Finally, the website of the University had a dedicated space for the blogs contributed by the Rapporteur, as well as all the

announcements, press releases and related final products, which can be accessed at any time.

The series of organized round tables mainly concentrated on the areas that can bear potential impediments for the successful implementation of high quality job led economic development, analyzing the policy options from the perspective of inclusive economy.

Round tables

The themes of the organized round table discussions are as follows:

1. Governance: *“Territorial Administration and Local Governance in Armenia: Leveraging Sustainable Development from the Bottom”*
2. Gender roles and participation: *“Gender Aspect of Women’s Participation in the Labor Market: Stereotyping as a Limiting Factor for Inclusion”*
3. Education: *“Relevance of Learning Outcomes to the Needs of Stakeholders in Armenia”*
4. SME functioning and sustainability: *“The Role of Small and Medium Enterprises in the Context of Economic Growth”*
5. Loans and credits: *“The Role of Financial System in Supporting Inclusive Growth”*
6. Agriculture and rural development: *“The Agrarian Policy of the Republic of Armenia and International Cooperation”*
7. Tourism Development: *“Tourism Industry in Armenia: Development Perspectives and Alternative Solutions”*
8. Information technologies’ sector development: *“Impact of IT Sector on Inclusive Growth of Armenia: Barriers and*

Challenges”

9. Industry and export promotion (monopolies and systemic impediments): *“Impact of Competitive Environment, Export and Import on Inclusive Growth of Armenia”*
10. Mediation practices available and court cases: *“Court Cases and Public Confidence”*

Project Achievements

- ❖ 10 Round table discussions have been organized and performed,
- ❖ 3 TV programs were broadcasted on one of the National Broadcasting Company-“Yerkir-Media” with the broadest coverage and relevant targeted audience,
- ❖ Publication entitled “A Discussion Platform to Promote Inclusive Growth in Armenia: Proceedings of Roundtable discussions” was published,
- ❖ For the dissemination of the project results a booklet was published,
- ❖ Relevant policy briefs have been prepared and disseminated,
- ❖ Conclusion and recommendations of the roundtable discussions were presented to the stakeholders,
- ❖ Project activities and achievements were disseminated through mass media.

I Round Table

Territorial Administration and Local Governance in Armenia: Leveraging Sustainable Development from the Bottom

March 5, 2014

Keynote speakers:

Mr. Vache Terteryan, Ph. D.,
Deputy Minister of Territorial Administration

Mr. Yuri Suvaryan, Doctor of Economics, Professor,
Head of Management Chair, ASUE

Ruben Hayrapetyan, Ph.D. Associate professor,
Management Chair, ASUE

The first roundtable discussion was dedicated to the issues of territorial administration and local governance in Armenia. More specifically it tried to address the issues of sustainable development of communities taking into account different suggested models of local governance and territorial administration. The round table had invited key stakeholders to discuss two models of enlargement suggested by the speakers. 40 researchers, experts, policy makers, lecturers and students, representatives of international

organizations have participated in the discussion. Two models were discussed: one was developed by the researchers, the other one was proposed by the Government of Armenia. Those participants, who are in charge of policy development in the sphere of territorial administration and local governance, highly evaluated the model proposed by the researchers and found it a good basis for them for further policy developments.

Policy Brief

The efficiency of public administration is largely conditioned by the optimal division of powers and functions between the branches of power, which will enable to provide some appropriate mechanisms for checks and balances between them. At the same time, the efficiency of state government and local government is affected by the extremely dynamic and mutually interrelated factors of internal and external environments, such as economic situation, political stability, or international relations.

In these circumstances it becomes necessary to monitor and evaluate the effectiveness of the public administration and local government, and, if necessary, to implement reforms of the system. The authors of the current policy have been in pursuit of a goal to assess the effectiveness of local government and to identify the problems to be solved, which can result in the further development of the components of public administration. Within the framework of this research the problems of inter-municipal cooperation, enlargement policies as well as opportunities and obstacles of the direct participation of citizens in local self-government have been unveiled. The distribution and redistribution of incomes within the public administration system is an important issue to achieve a normally acting system of local government, in which case all the

local government bodies could be financially and professionally capable to execute their functions efficiently.

Local government is one of the integral components of public administration. Various subjects should play a role in local self government bodies' capacity building. The state (central) government bodies have a primary and a crucial role in this process. Through the decentralization of power and by making it closer to people the state must ensure appropriate capacities for the utilization of that power.

Financial and human resources of most municipalities don't allow them to implement public services which are vested in them. There is a need for inter-municipal cooperation concerning water supply, power supply, cleaning, waste disposal, tax collection for local budgets and other matters. Such cooperation is also important in terms of the increase in management efficiency as separate municipalities simply can't solve administrative issues that arise in their territories. The reason is that they don't have any experience and, besides that, they don't have enough financial resources to invite highly qualified specialists. Although the Law on Local Self-Government in the Republic of Armenia defines that municipalities can form inter-municipal unions for joint solution of problems and for cutting down expenses, not a single case of formation of any union has been registered yet. Therefore two main obstacles on the way of formation and operation of inter-municipal unions can be noted: lack of financial resources and shortcoming of legislation. Inter-municipal unions should also serve as a guide for further administrative-territorial reforms, which in our opinion will bring to the administrative extension of municipalities as a final result.

The following issues and challenges are outlined:

- An important change in administrative and territorial setup of the country is that the entire territory of the republic is covered

by communities. Thus, the enforcement of local government in the entire territory of the Republic of Armenia is a fact of life.

- Despite the fact that the Government has taken formal note of the Concept Paper on the Establishment of Inter-Community Unions and Consolidation of Communities, it has not been finalized or adopted yet.
- Communities, as units of local government, continue to remain extremely small and weak in capacities. No essential changes were done in the direction of developing inter-community cooperation. No inter-municipal unions have been created so far.
- The autonomy of communities and their financial independence continues to be at very low levels, whilst the property extremely insufficient.
- Although the legislation foresees the opportunity of sharing taxes between the state and local budgets, no shared revenues were made available to the community budgets so far.
- Armenia has not recorded any serious progress towards the development of local democracy. Despite the existence and availability of all methods and ways by the law, budget publicity is still not provided at the necessary level in our country. In many cases, the relevant requirements of the law are simply not met, and even in the case of meeting the requirements, residents often demonstrate apparent indifference. Some significant part of the population is not even aware of the publications of the draft budget in the print media or budget directories and brochures, containing statistical and graphical information. This indifference and unawareness serves as a reason for the council meetings to be held mostly closed despite the fact that the community council meetings should be public by the law.

- The share of local budgets in the consolidated budget remains at a very low level.

Conclusion and Recommendations

- Further development of the local governance system in Armenia is possible through the creation of a two-tier local governance system with a corresponding division of powers and financial recourses between the two tiers.
- The new territorial-administrative division of Armenia in order to have efficient local government should include 20 “Gavars” and 3 “special zones”.
- It is necessary to develop some new mechanisms which will ensure the active participation of the community residents in the development and discussion processes of the local budget. Being focused on the fact that here the main difficulty is the limited municipality staff and the inability to have individual meetings with all the community residents, we stress the importance of finding new sectors and parties, which may be involved in this process. In general, a very important aspect of effective management at any level is to find the interested stakeholders, who are ready to work together to achieve the objectives. In other words, we need to search for the common field of interests, which will enable the parties to cooperate with each other and will provide some specific gains for each of them. In this sense, we believe that the cooperation between the Municipality of Yerevan and universities, on behalf of the Master’s students in corresponding specializations, may be quite effective.
- It is urgent to promote inter-community cooperation, which would enable expanding financial resources channeled to service delivery through economies of scale.

DISSEMINATION

An announcement was made about the first roundtable discussion, and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the first roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/round-table-discussion-at-asue-problems-of-inclusive-economy-photos-1426>
- Facebook: <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/653678651355612/?type=3&theater>

II Round Table

Gender Aspect of Women's Participation in the Labor Market: Stereotyping as a Limiting Factor for Inclusion

April 17, 2014

Keynote speakers:

Ms. Heghine Manasyan, Doctor of Economics,
Director of the Caucasus Research Resource Center

Ms. Ruzanna Tsaturyan, Ph.D,
Researcher at the NAS Institute of Ethnology

The second debate, entitled “*Gender Aspect of Women's Participation in the Labor Market: Stereotyping as a Limiting Factor for Inclusion*”, was dedicated to the issues of labor market limitations based on the gender discrimination. Stereotyping and perception-driven role modelling among other discriminatory practices limits female participation at the secondary and tertiary levels of education in Armenia. Thus, improving the quality of education and reducing gender imbalances are essential to increase productivity and to close existing wage gaps. It seems that, unlike many other countries, Armenia does not experience a gender gap in terms

of enrolment rates at primary and secondary levels, along with a surprising over-performance in math as compared to boys; women in Armenia have fewer employment opportunities and face higher risks of unemployment. Two keynote speakers concentrated on these issues in an attempt to address these weaknesses, and presented (a) Employment and Wage Differentials among Armenian Women and (b) Gender Stereotyping Content and Pedagogical Practices in the Armenian Education System.

Stakeholders, who represented international organizations and NGOs, researchers on gender issues, as well as students, actively participated in the debate.

Policy Brief

Gender equality means more than simply women related issue. It is a guarantee of reasonable economy. Wider gender equality stimulates efficiency, and enhances higher economic development. According to the data of the World Bank women constitute 40 percent of the total global labor force, 43 percent of all employed in agriculture, and more than half of all students. In case of removing of all the barriers that had appeared as a result of discriminatory approaches towards women, correct selection of professions and employment may lead up to 25 percent increase of labor productivity.

Imposing the exemplary behavior based on stereotypes and perceptions among other discriminatory practices limits women's full-scale participation in the various levels of education. Therefore the improvement of education and the consideration of gender imbalances may have a critical role in the efficiency increase and removal of wage differences among men and women. It seems that, unlike other countries, gender based discrimination is not an

issue in Armenia, since in this case the ratio of girls enrolled in the education system is positive. Besides, unlike other countries, girls in Armenia register much better results in the mathematical tests than boys. Nevertheless it is strange, that women have fewer opportunities in the Armenian labor market, than men, and as a rule they constitute a more vulnerable category in terms of unemployment.

The women's highest enrollment in the labor market and providing them with equal opportunities is important also from the point of view of demographic challenges. It is necessary to initiate measures aimed at enrollment of women in the labor market. According to the World Bank data the level of unemployment among young women in Armenia is 69 percent, while among the young men it is 47 percent. Despite the fact that in general the level of enrollment of women in the labor market has increased in real terms, however during the last ten years the difference between the wages of women and men has increased as well, from 26 percent reaching 45 percent. This can be a sign of existence of discriminatory cases and inefficient use of existing resources, which neither provides the productivity increase nor stimulates inclusive growth.

When the resources are limited it is not possible to provide that all the population groups have inclusive equal access without equal participation of women and men in the activities of political, economic and social institutions.

Despite the fact that the present strategy puts the stress on the development of human resources, the improvement of the social security sector, the modernization of the system of public administration aimed at new job creation, it is not clear how the composition of those priorities will provide the inclusive growth and prosperity. It is not yet clear how the developed sectorial policies will

provide equal opportunities for women and men to be able to make use of those newly created jobs.

Conclusion and Recommendations

- It is necessary to increase the level of participation of women in the political processes.
- In order to reduce the domestic violence against women and to increase their participation in the public, economic, political spheres, educational content has an indicative and an imperative-normative character. It is desirable that the government organizations pay attention to that fact, taking into account that the roots of discriminatory behavior begin from the very early childhood.
- It is proposed that international organizations in their gender programs include such initiatives which will allow non-governmental organizations and research institutions to research from time to time the educational content and to present the information about the existing situation.
- While implementing joint projects with the governmental institutions international organizations may negotiate about the necessity of relevant changes in the sectorial policies.
- The stereotypes formed by the content of the textbooks are accompanied by the discriminatory attitude of teachers, which needs great attention since, as a rule, teachers' attitude towards girls is more negative and limiting. The National Institute of Education of the Republic of Armenia, in cooperation with the universities, other institutions and research groups, can initiate studies of the behavior of teachers at schools, which will be aimed at discovering various gender based mental and behavioral stereotype schemes.
- Armenia has ratified the UN Convention against all types of

discrimination of women, according to which the country has to prepare an annual report for the Convention Secretariat. The Government of the Republic of Armenia presents the official report, while the non-governmental organizations in their turn can present their alternative report. It is proposed that new quality standards on gender equality are included in the next alternative reports. In order to reach this objective it is proposed to reduce the gender stereotypes in the educational content. Therefore it is possible to demand that in the future the statements on gender equality made in the government report are correlated with the level of gender discrimination content of the textbooks.

- To initiate series of studies, which will examine the principles of limitation of women's engagement from the point of view of economy and the labor market.
- It is possible also to study the correlation of the dynamics of the domestic violence with the limited choices that women have in the labor market as a result of limited flexibility.

DISSEMINATION

An announcement was made about the second roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the second roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/how-to-get-rid-of-stereotypes-and-overcome-discriminatory-approach-round-table-discussion-at-asue-1488>
- Facebook: <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/673784152678395/?type=3&theater>

III Round Table

Relevance of Learning Outcomes to the Needs of Stakeholders in Armenia

May 30, 2014

Keynote speakers:

Mr. Samvel Pipoyan, VET Expert

Ms. Nvard Manasyan,
TEMPUS Higher Education Reform Expert

The third debate, entitled “*Relevance of Learning Outcomes to the Needs of Stakeholders in Armenia*”, was dedicated to the issues of learning outcomes at 3 levels of education, i. e. secondary, VET, as well as modernization and integration of PhD programs incorporating the R&D activities in the courses of study.

40 representatives of higher education institutions, policy makers, researchers, students and representatives of international organizations participated in the discussion.

In an attempt to address the issues in the educational sector the invited keynote speakers presented the reform agenda and its links with the skills development at vocational level and the need to modernize the PhD level in order to achieve the state objectives aimed at the establishment of a scientific system geared towards the support of the knowledge society.

Policy Brief

Equal access to quality education for all groups forms the basis of economic development and inclusive growth. The education system of Armenia being the heir of the previously exclusively planned economy, where the skilled labour was also regulated, is trying to redefine its mission relevant to the new situation. So far it mostly develops in line with the old logic, while the free market poses new challenges for the education system.

The mismatch between the new realities of the democratic society and the free market and education system has a certain negative impact on the process of reforms. The results of recently conducted national assessments brought interesting discoveries. The interviews conducted among 4111 students of high schools demonstrated that only 41 percent of the interviewed performs well in the Armenian language, and only 16 percent has good performance in mathematics. Moreover the results of participation in international tests in mathematics and in natural sciences during 2003-2008 were lower. That, by the way, coincided with the period of implementation of education reforms. All this underlined even more the importance of programmatic and financial assistance aimed at the development of skills corresponding to the results of the study and the labor market.

The similar report of the World Bank identified similar issues, among which the stress was on the “need of highly-motivated highly-qualified teachers at schools; however it is difficult to find them in the system, since the salary is quite low, while the system is overburdened. Therefore, it is not possible to increase the attractiveness of the vocational education without a vision or resources. It remains as the least reformed part of the education sector, where quality has dropped, and the students avoid to be enrolled in it, which, in its turn, leads to the shortage of relevant specialists”.

Numerous challenges of the higher education, which include unemployment, as a result of a mismatch between the skills, old-fashioned educational programs, unnecessary subjects, traditional methods of teaching, formal nature of changes of the management of the system, and the unsatisfactory engagement of the state, together with the lack of appropriate financial means, basically slow down the process of modernization of human resources. The professors teaching in the universities do not have opportunities to develop their own capacities and to be in line with the global challenges. This is based on the fact that the fundamental and applied research of the universities is mostly irrelevant and is either not widely known or deep enough. In the result of paying due attention to the research and studies conducted in the universities, one can expect that the modernization of the university will have a new qualitative development, which will serve the public needs and respond to the market requirements.

It is well known that the high level of inequality results in growth reduction. The inclusiveness, which supports redistribution of limited resources, in order to serve the needs of all the population groups, is not possible without the existence of a high-quality education system, which is available and accessible for everybody despite of their social status or other factors.

Conclusion and Recommendations

General Education: The current situation is not based on an inclusive policy, which substantially decreases the inclusion of the system participants (principals, teachers, experts, pupils) in the process of the reforms of the public education. Based on the analysis of the situation it is proposed:

- Besides the top-down component to actively use other three components,

- To make teachers participate in all the stages of education reform, by providing them with all the necessary skills for that,
- Collect and disseminate success stories,
- To reduce the disparities between urban and rural areas,
- To develop a cooperation culture at schools.

Mid-Level Professional Education (VET): The main expected results of the VET system reform implementation are:

- Correspondence of the VET qualifications national framework to the European qualifications framework,
- Correspondence of the legislative framework regulating the VET sector to the international developments, in particular to the principles of the Copenhagen process,
- Increase of the efficiency of organization, implementation as well as management of the education process, including the implementation of the teaching process by a system of credits in the field of VET, and the organization of educational practical sessions and training at the enterprises,
- Development of the VET training and methodological materials and credits with the involvement of the representatives of employers,
- Increase of awareness on the international developments in the field of the VET,
- Increase of the access to the VET for the people with special educational needs,
- Provision of necessary advice and increase of the range of services for career development in 12 regional colleges.

III level of Education system: The analysis shows that the 2020 vision of the development of the scientific field is not realistic within

that period, neither in case of the intensive approach, nor the extensive one. The scientific system of Armenia cannot compete with the research capacities of Europe. Even if the government substantially increases its financial contributions, the system, with its human and technical resources, content and structural means, cannot manage efficiently these resources. For this purpose it is proposed:

- To embark on the extensive development approach and to modernize in two stages the content and the structure of the third level higher education. It is necessary to develop educational outcomes for the current field for all institutions, serving the educational curricula, guided by the national qualification framework. To prepare the basis of accreditation process of that curricula and to ensure preconditions of their further internationalization.
- To link the financial means aimed at the modernization of the material-technical base and infrastructures of the scientific sector with the mechanisms of competitive financing of research proposals of the scientific-research staff involved in the particular educational program.
- To review the policy of the provision of doctoral student places in parallel with the proposed reforms in the content of the curricula and in the structure of the sectors that have been acknowledged strategic by the government.
- In order to provide the inflow of young people into the scientific sector and by implementing a manageable and smooth generation change of the scientific potential to be guided by the comprehensive reform of the educational sector of the third level of the higher education and by the review of the research mechanisms. It is important to

develop such competition mechanisms that despite being a part of the institution the research groups include individuals both from the universities and from the scientific-research institutions. By this it is possible to support the content integration of thematic research and scientific-research personnel in various structures.

- To review the mechanisms of financing the scientific-research work in order to provide efficient state support and further development of fundamental scientific research and for the implementation of the research aimed at ensuring further development and acquisition of knowledge used in the economy in scientific-educational institutions, for supporting innovation and increase of new licenses,. In case of existence of favorable mechanisms the research implemented in the private sector will not bypass the scientific-educational system and will allow to build a harmonious system, which includes scientific, technological and innovative knowledge, by supporting the involvement of private business in the science and by providing the targeted application of that knowledge in various fields of education and economy.
- Comprehensive reforms of the third level education are important from the point of view of increasing the international cooperation in the fields of science and technologies, as a result of which the universities and institutions that deliver educational programs will actively cooperate with other scientific-educational systems and researchers. This envisages the review of financing mechanisms, internationalization of education content and making the results of science public and international.

DISSEMINATION

An announcement was made about the third roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the third roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/how-to-match-learning-outcomes-with-the-employers-demands-1564>
- Facebook: <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/695256120531198/?type=3&theater>

IV Round Table

Role of Small and Medium Enterprises in the context of Economic Growth

August 1, 2014

Keynote speakers:

Mr. Ghevond Barikyan, Ph.D, representative of the SME sector

Ms. Margarit Marukyan, Leading Specialist Researcher, ASUE

The fourth Round Table was dedicated to the state policy results of the development of the small and medium enterprises' sector, the strengths and weaknesses of the state policy. SME sector development is vital for poverty alleviation and for the inclusion of larger number of people in entrepreneurship, which will lead to a more fair distribution of income.

41 representatives of the SME sector, policy makers, researchers, students, economists and representatives of international organizations and other stakeholders participated in the discussion.

Policy Brief

The small and medium entrepreneurship is important for the economy due to several reasons. In particular it forms medium

strata and reduces the social tension, strengthens the competitive environment, has the opportunity of attracting financial resources from wider layers of the society, etc. SME sector development has a strategic importance especially for the countries with small economies with respect to the formation of a healthy competitive environment. Therefore it is necessary to have a targeted state program and a targeted assistance for the development of the SME sector in Armenia. One of those tools is the provision of tax privileges in order to leave more free financial resources for the SME sector and to increase the turnover.

Thus the research has touched upon the issue of provision of tax and credit privileges to the SMEs in order to study those possible development directions, which may have an operational significance for the assistance to the SME sector and for the policy development.

According to the RA Government 2014-2025 program creation and operation of small and medium enterprises is considered as an economic priority. 2014-2025 program envisages to implement series of measures aimed at the development of the SME sector, however without defining clearly the indicators of achievement. Thus, following measures are planned as support to the SME sector:

1. To continue and expand the practice of state credit guarantees for those functioning and start-up SMEs, which have a potential in export, import substitution or knowledge production , with giving preference to the ones working in the regions.
2. Assistance to the start-up businesses including measures aimed at the development of skills and capacities, business planning, and providing access to finance for the start-up businesses.
3. Providing access to finance in case of the insufficient collateral or liquidity, high risks and removal of other obstacles and through other administrative tools.

4. Educational and advisory assistance, especially if the functioning market mechanisms do not provide that or require big transaction costs. State programs having different directions will be aimed at the development of capacities of companies providing business services.
5. Direct assistance to the functioning and start-up SMEs, providing access to markets, as well as information provision.
6. Providing access to the state procurement system for the SMEs. It is necessary to revise those state procurement processes, which create obstacles for the SMEs working in the respective sector without a real justification.

In the result of the mentioned policy it is expected that the role of the SMEs in the economy will increase. In 2025 the share of added value of SMEs in the GDP will increase from approximately 40 percent in 2012 to 60 percent. The work productivity, as the main indicator of the SME competitiveness, is also expected to increase by 2-3 times.

According to the above-mentioned program it is necessary to ensure 1.5 percent increase of the SME added value in the GDP during 13 years.

Conclusion and recommendations

- The SME sector tax policy needs to be aimed at removing the unequal competition conditions.
- The SME sector development challenges can and must be solved not only by providing tax privileges and creating favorable credit conditions, but also by initiatives aimed at qualitative development.
- In parallel with the increase of the credit volumes it is necessary

to analyze the dynamics of the SME sector productivity increase and turnover in order to forecast and remove the dangers of the decrease of the number of companies in the sector.

- The SME state tax policy in its basis needs to address those shortcomings, which arise as a result of imperfect market economy and insufficiently developed infrastructure.

DISSEMINATION

An announcement was made about the fourth roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the fourth roundtable discussion: <http://www.asue.am/am/fourth-roundtable-discussion-on-role-of-sme-sector-in-ra-1572>
- Facebook: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=985888194801321&id=243586022364879

V Round Table

The Role of Financial System in Supporting Inclusive Growth

September 25, 2014

Keynote speaker:

Ms. Hasmik Ghaghranyan, PhD,
Central Bank of the Republic of Armenia

The fifth debate, entitled “*The Role of Financial System in Supporting Inclusive Growth*”, was dedicated to the issues of the financial sector of the RA.

The increase of accessibility in the financial sector ensures financial inclusion: it provides opportunities to the vulnerable groups of population to acquire and use funds in a responsible way, which along with the development of the economy make sure that additional income is generated, contributing to the alleviation of poverty.

The keynote speaker concentrated on the issues of the financial sector in an attempt to address the weaknesses, and presented Support of the Financial Sector to the Inclusive Growth.

Stakeholders, who represented international organizations and NGOs, state institutions, policy makers, researchers, as well as students, actively participated in the debate.

Policy Brief

During the last two decades the economists pay greater attention to the development of the financial sector, as a precondition for the development of the economy. Financial institutions create the environment where savings are made, while efficiently functioning financial system supports the increase of productivity of the economy through the optimal competitive distribution of consumption in the economy.

Currently the issue of the optimal upper level of the financial system is being widely discussed: the proof of this statement is the last financial-economic crisis, which started from the countries with a perfectly developed financial system and spread all over the world. However the limit level has not yet been assessed, above which the financial system can overgrow and become problematic for the growth of the economy.

The Central Bank implements the state policy of the financial sector in two directions: ensuring monetary and financial stability.

Monetary stability has a certain indicator, ensuring price stability, the level of which has been determined 4% from the point of view of ensuring economic growth. The monetary stability, i.e. the low and stable level of inflation during many years in Armenia has ensured the increase of economic activity, which has also been inclusive due to the reduction of the poverty level.

If the monetary stability has a certain indicator, the indicators of financial stability are numerous: protecting the financial system from the collapse, providing the liquidity for the financial system, smooth implementation of transactions and transfers, efficient distribution of savings.

The role of financial stability in Armenia in the circumstances of financial-economic crisis has been substantial not only from the

point of view of economic growth but also for ensuring monetary stability. The increase of deposits and loans has continued even during the crisis, and has been followed by the increase in financial mediation. Here, apart from the Central Bank's policy the role of the Government has also been important in creating favorable conditions for crediting the system-building export branches within the objective of equipping the economy, by a policy of subsidizing the interest rates of agricultural loans in order to increase the potential of agriculture sector.

The field of regulation and control of the financial system continues to have leading positions in the region. Implementations of the projects that have been initiated and are ongoing aimed at the development of the regulatory field of the financial system, protection of the consumers' rights of the financial system and further increase of the level of financial literacy, create additional preconditions for the penetration of the financial services and deepening of the financial mediation.

By summarizing it needs to be mentioned that financial development has gone further than the development of the economy, when we compare with the other countries of the world the level of financial development with the GDP per capita of other countries of the world.

In the situation when there is such a difference in the level of development of the real and financial sectors financial development cannot be a major obstacle for ensuring the inclusive economic growth. Structural changes are necessary in the real sector of the economy, which will give the possibility to the wide strata of the society to be included in the economic activity. Of course there is a need of reforms of the financial sector; however the major focus of inclusive development must be on structural reforms, improvement of economic environment.

Conclusion and Recommendations

- Reducing institutional (information and operational) costs allows the poor to receive financial means,
- Inclusiveness depends on the level of development,
- Monetary stability in Armenia had a positive result from the point of view of inclusiveness,
- In case of a higher inflation the economic growth registered in a short period is not inclusive,
- Financial stability in Armenia has contributed to the monetary stability and economic growth,
- It is necessary to implement continuous structural reforms,
- To conduct permanent analysis of the financial system with the aim of defining the directions for improvement,
- To improve the assessment methods of the risks existing in the financial system, based on the international experience,
- To develop and introduce efficient crisis management systems for ensuring financial stability,
- To conduct series of financial literacy programs for the wide population groups thus increasing the public awareness on the financial sector.

DISSEMINATION

An announcement was made about the fifth roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official webpage and Facebook:

- Coverage of the fifth roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/discussion-on-role-of-financial-system-in-inclusive-growth-process-at-asue-1671>
- Facebook: <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/753725691350907/?type=3&theater>

VI Round Table

The Agrarian Policy of the Republic of Armenia and International Cooperation

February 18, 2015

Keynote speakers:

Mr. Armen Harutyunyan,
Deputy Minister of Agriculture of the Republic of Armenia

Mr. Mkrtych Aivazyan,
Head of Strategic Development Agency NGO

The sixth round table discussion was devoted to the Agricultural sector of RA and the opportunities for the international cooperation. The transition of the economic system has required structural adjustment programs based on new legislative and institutional support, targets of economic liberalization and market-oriented reforms.

Agriculture is the backbone of economic system as in addition to providing food and raw material, agriculture also provides employment opportunities to the very large percentage of population. The speakers noted the importance of agriculture for the Armenian economy and stated that food security has a high priority in the state policy plans, economic reform and sustainable agricultural development.

The keynote speakers presented (a) The Agriculture Development Programs in the RA held by the SDA and (b) The Agrarian policy of the RA and International Cooperation.

More than 40 representatives of state, international organizations and NGOs, researchers, as well as students participated in the discussion.

Policy Brief

The liberalization of the country's economy, privatization of land, other agricultural productive resources, production and services infrastructures, agricultural sales and processing companies created favorable preconditions for the efficient use of the potential existing in the villages. Nevertheless taking into account the peculiarities and the current state of the agrarian sector, the scale and urgency of the existing challenges, the priorities of the country's food security and development of rural areas the active support to agriculture and to the rural areas are of high importance. It is specifically addressed to form the legal foundation of the agrarian field, for providing favorable conditions for agricultural activities and investment in the field, for the development of agricultural infrastructure, for promoting export oriented production, introduction of modern technologies, for the development of food safety and extension systems, etc.

The guiding documents of the agrarian sector are the Republic of Armenia Government Program and the Agriculture Sustainable Development Program 2010-2020, where the main directions of the development of agrarian policy and means of their realization are outlined. At the same time the Program defines the priorities of the agriculture sector.

The main issues of the Program are:

- 1) Overcoming the consequences of the financial-economic crisis and introduction of anti-crisis measures,
- 2) Deepening the agrarian reforms, development of agricultural cooperatives,
- 3) Increase of the food security level, ensuring the minimum level of food safety and self-sufficiency of the basic food commodities,
- 4) Increasing the competitiveness of local agricultural production, substitution of appropriate food products and development of export oriented agriculture,
- 5) Zonal specialization and efficient distribution of production,
- 6) Ensuring food security,
- 7) Increasing the efficiency of land use,
- 8) Development of organic agriculture,
- 9) Development of crop production,
- 10) Development of the livestock sector,
- 11) Processing of agricultural raw materials,
- 12) Development of agricultural production technical services and increase of production technical equipment level,
- 13) Development of the rural social infrastructure,
- 14) Mitigation of agricultural risks,
- 15) Improvement of agricultural credit sector,
- 16) Improvement of the scientific-educational, extension system of agriculture,
- 17) Improvement of the system of agricultural registry.

Conclusion and Recommendations

- Taking into consideration the importance or the challenges

existing in the sector it was suggested to implement following legal reforms:

- ✓ To make changes or amendments in the Law on Organic Agriculture,
- ✓ To adopt the Law on Agriculture,
- ✓ To adopt the Law on Agricultural Cooperatives,
- The agrarian policy of Armenia still does not fully include the agricultural processing and agricultural services sectors. That is why it has been proposed to consider the solution of this issue to be addressed under the international cooperation,
- Introduction of agricultural insurance system is an important priority, giving the preference to the most accessible insurance structures having state support,
- The efficiency of existing state support programs is still low, it is necessary that they are well targeted, distribution of financial resources is transparent, and expected results of each program are assessed,
- It is necessary to prioritize the coordination of different international cooperation programs, giving preference to the foundation of information base and to the regular discussion of important projects within that information base,
- It is necessary to conduct the merit-based evaluation of human resources and motivate them,
- Within the coordination framework of international cooperation projects implemented in the agrarian sector it is necessary to optimize the geography of these projects, taking into consideration the fact that currently the projects implemented in Armenia in the agrarian sector are not distributed equally among the marzes and regions,

- It is also necessary to develop and apply mechanisms for sharing comprehensive information on international projects implemented in Armenia in the agrarian sector,
- With respect to the membership of Armenia in the Eurasian Economic Union it is necessary to define the procedures for the export and import of agricultural products.

DISSEMINATION

An announcement was made about the sixth roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the sixth roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/the-problems-of-ra-agrarian-policy-and-international-cooperation-were-discussed-in-aseu-1903>
- Facebook: <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/835736396483169/?type=3&theater>

VII Round Table

Tourism Industry in Armenia: Development Perspectives and Alternative Solutions

March 11, 2014

Keynote speakers:

Ms. Mary Grigoryan, Deputy Head of Tourism and Economic Development Department of the Ministry of Economy of RA

Ms. Hasmik Hambardzumyan, Lecturer at the Chair of Tourism Management

The seventh debate was dedicated to the Tourism Industry issues and development perspectives in the Republic of Armenia. The invited keynote speakers presented the importance of the Tourism sector impact on the development of the country's economy, taking into account that the main benefits of tourism are income creation and generation of jobs. In an attempt to address the issues in the tourism sector of RA the state policy of tourism development and the current state of tourism industry, as well as development priorities and recommendations for the sector were presented.

41 representatives of Tourism sector, policy makers, researchers and professors, students, economists and representatives of international organizations and other stakeholders participated in the discussion.

Policy Brief

The progressive speed of the development of the tourism sector, year-on-year increase of the number of tourists, the multiplier effect of the economy and other positive developments make tourism attractive for such developing countries like Armenia as a catalyzer of the economy and a possibility to integrate into the global economic environment. However, does the post-Soviet economy has sufficient capacities to ensure the development of the tourism sector and whether the tourism sector is capable to become one of the driving forces of the recovery of the Armenian economy. Without diminishing the significance of tourism for the economic and social relations, nevertheless it is evident that even if tourism is recognized as a priority sector it will not have a significant share in the GDP, in attracting investments, or in the process of job creation. The share of tourism industry in the GDP, or in the general foreign direct investment, or in the employment sector doesn't reach even 2%.

It is important to take into consideration that tourism has not only directly impact potential on the economy but also indirectly. In order to identify the posed challenge it is necessary to analyze the level of direct and indirect impact of tourism in Armenia, of course taking into consideration the completeness of data and it's informativeness.

Tourism has been declared by the Government of Armenia as one of the priority sectors for the development of the economy of Armenia. Despite the steps undertaken by the Government and the private sector this sector needs permanent attention and innovative approaches.

Nevertheless the results of the conducted survey demonstrate that there are several obstacles for the development of tourism in Armenia, in particular:

- The increase of the level of incoming tourism to Armenia does not have a significant impact on the external trade balance of

tourism. Despite the increase of incoming tourism level the inflow of capital is limited.

- Part of the revenue made as a result of the incoming tourism is exported for procuring products and services necessary to maintain the sector.
- The influence of tourism on the GDP is still small in the situation when the volumes of activities of hotels and hospitality companies are increasing, while the already small volumes of tourism companies have a tendency to decrease.
- The low level of direct investment as well as the small ratio of investments in the tourism infrastructure in the total investments witness about the low level of their attractiveness for investments.

Conclusion and Recommendations

- To support the development of domestic tourism, which will make possible to reduce the outflow of capital, which in its turn is an additional push factor for the improvement of the tourism external balance.
- By organizing additional activities stimulate that tourists make additional expenses, which will give the possibility to increase the inflow of capital.
- To provide favorable conditions for procuring goods and services from the domestic producers.
- To increase the ratio of domestic consumption through the diversification of services.
- To support consumption of local production through promotion tools.
- To ensure the flexibility of offered tourism packages.
- To define the cost and non-cost advantages of tourism

packages proposed by the tourism companies, coordination of realization of domestic and incoming tourism packages.

- To develop and offer a flexible system of additional services by the organizations working in the hotels' sector.
- To include tourism animations and other additional services in tourism packages.
- Within the cooperation framework between the state and the private sector to pay a higher attention to the possibilities of the development of tourism infrastructures, which will stimulate the national and foreign investors to be more interested to make investments in the sector.
- To develop a plan of measures to decentralize the tourism sector taking into account the Government programs of tourism centers' development and the possibilities of increasing their accessibility.
- To attract international tour operators in order to develop regional tourism and attract investments. That may result in the merger of weak tourism companies working in the tourism market in Armenia and increase of competition.

DISSEMINATION

An announcement was made about the seventh roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the seventh roundtable discussion: <http://www.asue.am/am/tourism-sector-development-perspectives-and-opportunities-were-discussed-at-asue-1933>
- Facebook: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=846754965381312&id=243586022364879

VIII Round Table

Impact of IT Sector on Inclusive Growth of Armenia: Barriers and Challenges

June 23, 2015

Keynote speakers:

Mr. Bagrat Yengibaryan, EIF Director

Mr. Sevak Hovhannisyan,
“EV Consulting” CJSC, Public Advisory Manager

Mr. Karen Vardanyan, UITE Executive Director

The eighth roundtable discussion entitled “*Impact of IT sector on inclusive growth of Armenia: barriers and challenges*” was devoted to the Information Technologies sector of RA. The issues and opportunities of the sector were separately addressed from different perspectives. The main economic indicators, competitive advantages of IT sector, legal framework, government regulations, academic environment and cooperation opportunities between the higher education institutions and private sector companies were discussed. During the roundtable discussion the following topics were presented by the keynote speakers: “Latest developments of the technological sector: barriers and challenges” and “The required educational reforms and training of the personnel for the labor market”.

50 representatives of higher education institutions, IT private sector companies, employers, researchers, students and representatives of international organizations, NGOs and other stakeholders participated in the discussion.

Policy Brief

The high speed of global economic growth of the last decades is the result of innovations made in the fields of information and high-tech and by their application in the various industrial fields. Yet in the Soviet period, Armenia, being the center of software development, industrial counting, electronics and semiconductors production, and by maintaining its high potential of technological development, continues to have the leading positions in the region in the fields of information and high-tech. This is the result of its labor force having high competitive potential, its share in the GDP, and by the number of companies and by the growth of turnover in general.

The general turnover of the sector, which is constituted by the software development and internet services, has reached 474.9 USD, which corresponds to 25.2% of growth compared with 2013.

The existence of technical labor force with high competitive advantages in Armenia provides favorable and profitable investment conditions for the large IT companies and supranational organizations. The main specializations of the Armenian IT companies are the built-in software development and the design of semiconductors, the orders of software development and outsourcing, development of financial software, multimedia design, web programming, information systems and integration of systems. Armenia is particularly distinguished by its high achievements in the fields of semiconductors design programs, and the field adjacent to the creation of intellectual property objects.

Currently 400 IT companies work in Armenia, the biggest part of them is located in Yerevan. However within the regional development programs due to the development of educational and business infrastructure under the regional development programs the number of functioning companies is increasing year-on-year in the other regions of Armenia as well, in particular in Shirak and Lori regions.

The analysis of information and telecommunication sectors of Armenia is being carried out since 2002. The analysis has the objective to follow the registered developments of the IT sector and to implement necessary measures aimed at the regulation of identified challenges.

Today Armenian IT companies are able to provide production and services corresponding to international high standards. However there are still certain challenges for entering external markets and training specialists for the IT sector. In this respect the Government's promotion policy and the implementation of continuous support programs are important.

Despite the fact that local companies consider staff retraining as the most important component of their development, few of them are able to ensure the continuous staff retraining process. The existence of necessary resources and relevant staff play a key role in this process. Many companies hire graduates of higher education institutions for a non-paid practical training. Those, who pass through that practical training, firstly get retrained, then are enrolled in the non-priority activities of the company, and after that the best ones are selected for the permanent work. The newcomers are usually employed after more than two months.

The next main issue is the qualitative change. The existence of staff is not enough, since the sector faces new challenges of forming creative, thinking specialists. It is important to form a creative environment in the higher education institutes, so that people when

they are employed are ready to create, moreover in the field of technology.

The next obstacle is the entrepreneurship. We have numerous specialists, who implement quality work, but those with entrepreneurial skills are not many, those who are ready to start their own business, to lead their staff, to solve certain problems.

Conclusion and Recommendations

In general the IT sector of Armenia has a huge export potential and as such can have a big contribution to the growth and development of Armenian economy. In the result of the discussion the proposals were made mostly concerning the cooperation of the private and education sectors. In particular:

- Changes need to be implemented in both sectors. It is desirable to ensure a closer cooperation of universities with the private sector, in order to implement educational programs with their participation. The higher education system is ready for reforms, and the IT companies in their turn need to have a culture of participating in those reforms,
- To increase the number of free student places in the higher education system for preparing specialists in this field allocated by the state, which is a profitable investment from the point of view of further development,
- To engage as many IT specialists as possible in the education process for teaching and curricula development,
- To establish retraining centers and to conduct retraining for the specialists from the sector,
- To conduct an active campaign in the high school for the engineering professions, as the demand of specialists prevails over the number of graduates,

- To start the implementation of the sector reforms from schools. As there is already a similar experience and some schools already have a robot-construction classes,
- To review the second-level education, by introducing a one year practice or a practice, that has not been planned for within the educational program, during the learning process,
- Within the universities to establish cooperation councils with enterprises,
- To establish cooperation programs with foreign universities in order to train more competitive specialists.

DISSEMINATION

An announcement was made about the roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official webpage and Facebook:

- Coverage of the eight roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/correct-orbit-and-principles-of-education-for-it-industry-discussions-of-inclusive-growth-2109>
- Facebook: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=912038088852999&id=243586022364879

IX Round Table

Impact of Competitive Environment, Export and Import on Inclusive Growth of Armenia

August 6, 2015

Keynote speakers:

Mr. Grigor Nazaryan, PhD, Head of Chair of International
Economic Relations, ASUE

Mr. Davit Hakhverdyan,
Doctor of Economics, Associate Professor, ASUE

The ninth debate was dedicated to the discussion of the competitive environment of the Republic of Armenia. The invited keynote speakers presented Competitive environment and competitiveness of Republic of Armenia, main opportunities and challenges of the country for the export and import, its development perspectives in the RA.

Representatives of state institutions, Ministries, policy makers, researchers and professors, students and other stakeholders participated in the discussion.

Policy Brief

The modern global economy undergoes deep changes. If in the 1970-ies the competitiveness was not evident in some regions or countries, today competitiveness has come out of “national borders”.

In particular, permanent innovation, the unprecedented growth of the most competitive sectors and branches in the developed and new industrial countries are conditioned by the internal and international competitiveness. Globalization of modern world economy has the biggest influence on the development of national economy. With regard to that equal and harmonious integration of the country to the global economy is possible only in case of its equivalent competitiveness. The competitiveness of the country is the summarized indicator of the current condition of the development and perspectives of economy, which defines the place of the country in the international labor division and represents a guarantee of economic security and the living standard of the population. Through the comparative assessment of competitiveness it is possible to understand the strengths and weaknesses of national enterprises in the global economy, to define the directions of economic development.

Starting from independence the most important challenges of the Armenian economy are export promotion, diversification and the reduction of the negative external trade balance. It must be noted that despite these issues have always been in the center of attention of the Government of Armenia, nevertheless they have not received an efficient solution. In particular, the participation of Armenia in foreign trade during the last years was insignificant, export did not grow in parallel with the growth of economy, the growth of import was higher compared with export. The negative external trade balance has been gradually increasing, due to the low attractiveness of Armenia in the global market, transport and communication problems, small volumes of the economy, insufficient efficiency

of export promotion programs, and other objective and subjective reasons. The deepening of financial-economic relations between the countries, the openness of national economies, complementarity and synergies define strategic directions of Armenia in order to enter the global economy not as a raw materials supplying “appendix”, but as a country with high level of technology development, strong financial institutions, developed infrastructure, information database.

The challenges of the private sector of the Armenian economy are the following:

- Corruption, tax bureaucracy, taxation rates, inefficiency of administrative bureaucracy, low qualification level of staff,
- Slow reforms of the private sector,
- Low level of cooperation between the employers and the employees,
- Low salaries and productivity,
- Low level of flexibility in determining the salaries,
- Corporate management,
- Low level of staff training and qualification,
- Inefficiency of application of marketing as an efficient tool for business development,
- Low level of expenditure allocated for the analysis and research,
- Low level of innovation and technological preparedness.

Conclusion and Recommendations

- In the present state of the development of Armenian economy the main direction for the solution of socio-economic challenges is the increase of the competitiveness of the national economy. The most efficient means for that are the application of innovation and new technologies, promotion of human resources, and creation of scientific-educational conditions. Therefore, the issues of increasing

the competitiveness of the higher education system get urgent importance, since the higher education institution is the main link in the education and training and qualification of high-quality specialists, which provides economy with high-level specialists.

- In order to increase the level of competitiveness of the national economy it is also necessary to discover those sectors of economy, where the investments made will be justified and costs will later on be recovered. Joining of state and private opportunities and resources and ensuring cooperation based on that has a primary importance for the solution of this problem.
- One of the means to improve the competitiveness is the increase of the Armenian export. Moreover that needs to take place not due to the increase of the level of exports of mineral resources, which is taking place now, but rather due to the exports of research products having high added value, which is not significantly affected negatively during the financial-economic crisis, which is the case for the countries that depend on the export of mineral commodities, when the global prices of these commodities drop drastically, and consequently export registers decrease in monetary terms.
- The development of higher education and its adjacent branches, and based on that the development of information and telecommunication technologies, production and further export of high technological and research products is relevant and quite realistic from the point of view of expanding the Armenia's export possibilities, since the export of such products is not impacted during the crisis situation, which happens in case of dependence from the export of commodities.
- Armenia has several competitive advantages in this field, which can be used for the development of this sector:
 - Cheap labor and low operational costs,

- Young specialists with appropriate professional knowledge, speaking foreign languages,
 - Existence of scientific-research potential corresponding to international standards in the fields of informatics, physics and mathematics,
 - State support provided to this sector (the Government of Armenia has identified this sector as a primary development direction),
 - Big experience of cooperation with large international companies.
- Armenia needs to make bigger investments in the fields of education, science, research and in human resources in general. This is the field, where the investment will be recovered after a certain period of time and will allow to increase the level of innovation in the country, which is quite low in our country. It is also necessary to promote competitiveness in the Armenian market, which will force the companies to introduce new technologies, which will result in the increase of the level of technological preparedness. The reason of high prices of products in the Armenian market is the technological underdevelopment, since the introduction of new technologies will allow to reduce production costs, and consequently their price.

DISSEMINATION

An announcement was made about the roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the ninth roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/the-impact-of-competitive-environment-on-the-inclusive-economic-growth-discussion-at-asue-2136>
- Facebook: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=934703063253168&id=243586022364879

X Round Table

Court Cases and Public Confidence

August 14, 2015

Keynote speakers:

Mr. Varazdat Hovhannisyanyan , Ph.D., Associate Professor ,
National University of Architecture and Construction of Armenia

Mr. Aram Stepanyan, Head of GIS department of the
“Geodesy and Cartography” SNCO of the State Committee of the
Real Property Cadastre of Republic of Armenia

The tenth roundtable discussion entitled “Court Cases and Public Confidence” was devoted to the expropriation institution, operation spheres of that institution and application conditions. The main purpose of the discussion was to identify the issues existing in this field, based on the analysis of real cases, and finding out solutions in order to establish and further develop the expropriation institution in the RA. The issues of social concussions arising as a result of expropriation operation and the challenge of avoiding them were discussed. The short establishment history, the issues, challenges and the main development directions of expropriation institution in Armenia were also presented and discussed. As a result of the

discussions some institutional, regulatory and legal reforms were addressed and recommended.

Researchers, experts, representatives of international organizations and NGOs, as well as participants of the first expropriation operations and other stakeholders participated in the discussion.

Policy Brief

Transition to market economy brought about big changes. Market economy envisages changes in property relations, development of competition and the creation of market infrastructures. In similar conditions special attention is paid to the development of those spheres, existence of which has a decisive precondition for the reform and formation of the whole system. One of such fields is the expropriation institution.

Expropriation, or in other words the compulsory acquisition of property for the state or public purposes, is a new social phenomenon for Armenia. Various forms of ownership rights towards the real property have been introduced in the social life of Armenia in 1991.

First cases of expropriation have been registered in 2000-2001, when the Government of Armenia started the implementation of the “Northern Avenue” big construction project in the center of Yerevan. The expropriation process rose big social resonance in the modern Armenian social life and there is a great public interest towards this process. This is proved by the protest actions and demonstrations organized by the owners of expropriated property. In general the majority of these people are not against the expropriation. They complain about the implementation process of the expropriation and fair compensation against the expropriated property. As the analyses show there are several issues related to the expropriation.

The Law of RA on “Expropriation of Property for the State and

Public Needs” envisages that an appropriate compensation is paid to the owner against the expropriated property. The appropriate amount equals to the amount that exceeds by 15 percent the market value of the expropriated property. The fact that an open market value cannot be set in the areas, where the real property is being expropriated, is neglected. The market value cannot be set correctly, since in that case the fact that the expropriation is implemented against the will of the owner is neglected.

Besides according to the Law of RA on “Expropriation of Property for the State and Public Needs” the owner of the expropriated property, or those who have property rights towards the expropriated property have the right to present in due form written objections or proposals concerning the draft expropriation agreement, while the entity acquiring the property in order to sign the agreement has a right to negotiate with the owner of the expropriated property or with those who have the property rights towards the expropriated property. However, those who acquire the property according to those who make the complaints, do not accept the complaints addressed to them and refuse to conduct negotiations concerning the price of the compensation, stating that they are simply constructors.

The role of the state is limited to only to acknowledging the exclusive prevailing public interest towards the space, while the fulfilment of obligations towards the owners of the property in the expropriated areas is left completely to the organizations that acquire the property, and the state does not bear any responsibility for their activities and does not control further process in any form.

In principle the only possible way for the existence and the development of the society is a match and correspondence between the public and private interests. However in reality we notice that finding the balance between those two is quite difficult, and usually the society turns either to one or to the other.

Conclusion and Recommendations

- In order to avoid big social shocks resulting from the expropriation process the RA Government needs to understand that the basis of the institution of expropriation is considering the public interests above the personal ones. The society does not exist on its own, it exists for the individuals, who make its constituency. The living conditions in the society need to be comfortable and favorable for each member of the society, therefore the public interest is the composition of individual interests of the members of the society. However, sometimes the individual interests contradict each other and may also contradict to the public interest. This results in the general rule, that in case of the conflict between the public and private interests, the latter as the least important ones are neglected in favor of the public interest. Unfortunately this rule does not regulate all the disagreements. It is evident that the only way for the existence and the development of the society is the correspondence and the agreement between the public and private interests.
- As expropriation is a new phenomenon in our country and is now in the stage of development and stabilization, it was proposed to use the experience and achievements of developed countries in the field of expropriation.
- In case of application of expropriation it is necessary that the aims of expropriation are decided not through a special law, but rather that issue is widely and publicly discussed in order to understand if the application of the expropriation is in the public interest and what is that prevailing public interest.
- The state needs to be inclined to implement legal changes so that the expropriation process is as justified as possible.

- While determining the amount of compensation for the expropriated property together with applying the market value it is important to take into consideration also other criteria. For example the possibility of providing similar conditions for the owner in another place.
- The law needs to specify the terms and conditions of defining the market value. As in any case the valuation of the real property will be implemented by a licensed valuator, and the license has been provided by a state institution, it will be more correct if the owner of the real property has a right to invite the valuator, while the state will bear the costs of the valuation.
- It is the state that bears the public and state needs and not the community or any other organization. The state can entrust the implementation of that objective to some agency or even to an individual, who cannot be participants of the process of the expropriation of the property. The rights of the owner of the expropriated property and others who have property rights cannot be properly protected, if the state is not the party of the expropriation agreement.

DISSEMINATION

An announcement was made about the tenth roundtable discussion and the results were also disseminated through ASUE official web-page and Facebook:

- Coverage of the tenth roundtable discussion: <http://www.asue.am/en/media/news-143/judicial-processes-discussion-of-issues-of-public-confidence-in-asue-2139>
- Facebook: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=940246796032128&id=243586022364879

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

ARMENIAN STATE
UNIVERSITY OF
ECONOMICS

**Swiss Cooperation Office
South Caucasus**

Հայաստանում ներառական աճի խթանման քննարկումների հարթակի ստեղծում

Կլոր սեղան-քննարկումների նյութերի ժողովածու

Երևան, 2016

Երախտիքի խոսք

Շնորհակալություն ենք հայտնում Հարավային Կովկասում Շվեյցարիայի Համագործակցության գրասենյակի ղեկավարությանը և անձնակազմին՝ ծրագրի իրականացման ֆինանսական, վարչական, տեխնիկական և բովանդակային աջակցության համար:

Երախտապարտ ենք ծրագրի կառավարման խորհրդին՝ համագործակցության և գիտելիքի փոխանցման համար:

Խորին շնորհակալություն ենք հայտնում ՀՊՏՀ և հրավիրված փորձագետներին, հետազոտողներին և կլոր սեղան-քննարկումների մասնակիցներին՝ ծրագրի իրականացմանը տրամադրած ժամանակի և խորհրդատվության համար:

Շնորհակալ ենք ՀՊՏՀ ղեկավարությանը և գործընկերներին՝ աջակցության և գործակցության համար, առանց որի անհնար կլիներ իրականացնել ծրագիրը:

Երախտապարտ ենք Հարավային Կովկասում Շվեյցարիայի Համագործակցության Հայաստանյան գրասենյակի ղեկավար Զառա Ալլահվերդյանին՝ ծրագրի հաջող իրականացման նպատակով ցուցաբերած ամենօրյա աջակցության համար:

«Հայաստանում ներառական աճի խթանման քննարկումների հարթակի ստեղծում» ծրագրի իրականացման ՀՊՏՀ աշխատակազմի անունից՝

Ներսես Գևորգյան

Պարույր Քալանթարյան

Ծրագրի տնօրեն

Ծրագրի հետազոտության տնօրեն

Նախարան

Հայաստանի Կառավարությանը և ոլորտային պատասխանատու շահակիցներին աջակցելու նպատակով, Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանը Հարավային Կովկասում Շվեյցարական Համագործակցության Գրասենյակի աջակցությամբ է «Հայաստանում ներառական աճի խթանման քննարկումների հարթակի ստեղծում» ծրագիրը: ՀՊՏՀ-ն կազմակերպել է կլոր սեղան-հանրային քննարկումներ, կիզակետում տեղադրելով աշխատատեղերի ստեղծման օրակարգը, որը կնպաստի ներառական տնտեսության և սոցիալական արդար հասարակության կառուցմանը, աղքատության նվազմանը և բարեկեցության համահարթեցմանը:

Կլոր սեղան քննարկումների առանցքային թեմաները առնչվել են ներառական աճ ապահովող, որակյալ աշխատատեղերի ստեղծմանը և տնտեսական առաջընթացին նպաստող ոլորտներին: Շահակիցների լայն լսարան ապահովելու նպատակով կազմակերպվել են բաց դասախոսություններ և հեռուստատեսային քննարկումներ:

Ծրագրի շրջանակներում ՀՊՏՀ-ում իրականացվեցին լայն քննարկումներ ոլորտային քաղաքականությունների իրացման ուղիների դիտարկմամբ, խորացվեց կապը ոլորտների շահակիցների՝ ակադեմիական շրջանակի, պրակտիկ աշխատողների, քաղաքականության պատասխանատուների միջև: Հետազոտական հենքի վրա ձևավորված վերոնշյալ գործակցությունը կնպաստի ներառական աճի գաղափարախոսության մասին հանրային կարծիքի ձևավորմանը և դրա կիրառման գիտելիքով և հմտություններով օժտված խմբերի ձևավորմանը:

Սույն հրատարակումը ամփոփում է հետազոտական

աշխատանքների վրա հիմնված կլոր սեղան քննարկումների արդյունքը՝ ոլորտային քաղաքականությունները և հասարակության ներառական աճին ուղղված առաջարկները:

Ներսես Գևորգյան

Պարույր Քալանթարյան

Ծրագրի տնօրեն

Ծրագրի հետազոտության տնօրեն

Ծրագիրն իրականացնող հաստատությունը

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանը (ՀՊՏՀ) հիմնվել է 1930թ.: Այն Հայաստանի ամենախոշոր և առաջատար տնտեսագիտական կրթական հաստատությունն է, և ունի ավելի քան 7000 ուսանող:

Համալսարանում գործում են 6 ֆակուլտետ, 25 ամբիոն, հաստատված են բարձրագույն մասնագիտական կրթության 79 ծրագրեր, այդ թվում՝ բակալավրի պատրաստման 17 (11 մասնագիտացումներով), մագիստրոսի պատրաստման 17 (34 մասնագիտացումներով): Պրոֆեսորադասախոսական կազմի թիվը 396 է, որից՝ 1 ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, 28 գիտության դոկտոր, պրոֆեսոր, 9 գիտության թեկնածու, պրոֆեսոր, 4 գիտության դոկտոր, դոցենտ, 159 գիտության թեկնածու, դոցենտ, 66 գիտության թեկնածու, 12 դոցենտ և 102 հրավիրված անձինք (11-ը՝ Եղեգնաձորի մասնաճյուղում), որոնք հիմնականում պատասխանատու պաշտոններ են զբաղեցնում պետական կառավարման ապարատում, ֆինանսական ու բանկային համակարգերում:

ՀՊՏՀ-ն հիմնել է մասնաճյուղեր նաև Հայաստանի մարզերում՝ Գյումրիում (1997թ.) և Եղեգնաձորում՝ (2008թ.): Ներկայումս ՀՊՏՀ-ն իրականացնում է կրթական ծրագրեր բակալավրի, մագիստրոսի և ասպիրանտուրայի ծրագրերով: Համալսարանը ունեցել է ավելի քան 30,000 բարձրակարգ մասնագետ-չրջանավարտներ: Նրանց մեծամասնությունը այժմ աշխատում է տնտեսության, գիտության, մշակույթի, կրթության և այլ ոլորտներում:

ՀՊՏՀ առաքելությունն է.

ՀՊՏՀ-ն, հիմնվելով ակադեմիական ազատությունների և

ինքնավարության, կրթություն-աշխատաշուկա համագործակցության, ուսանողակենտրոն ուսումնառության և կիրառական գիտելիքի փոխանցման, գիտահետազոտական աշխատանքների վրա, մասնագիտական ներուժի կենտրոնացման և ուսուցանման և ուսումնառության նորարարական միջավայրի ստեղծման միջոցով պատրաստում է մրցունակ, հմտություններով և կարողություններով զինված և ժողովրդավարական քաղաքացիության սկզբունքներով առաջնորդվող մասնագետներ և վերապատրաստում է հասարակության և տնտեսության փոփոխությունները իրականացնող առաջնորդներ՝ ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ միջազգային աշխատաշուկայում:

Ծրագրի բովանդակությունը

Ներառական աճին ուղղված ծրագրի իրականացման անհրաժեշտությունը

Հետզհետե Կապիտալի Հայաստանի տնտեսության խոցելիությունը պահանջում է նոր ավելի կայուն մոտեցում տնտեսական զարգացմանը, աճը շեշտադրող մոտեցման փոխարեն փնտրելով ճանապարհներ, որոնք առավել ներառական կլինեն և կբացահայտեն երկրի ներուժը:

Նախաձեռնամային տնտեսական մոդելը (2003-2008) հիմնված էր օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների եւ տրանսֆերտների վրա: Բացի այդ, տնտեսական աճը չխթանեց զբաղվածության աճը, քանի որ այն արտադրողականության բարձրացման հաշվին էր արձանագրվում և ընթանում էր կրճատվող զբաղվածության ու ԽՍՀՄ-ից ժառանգած ոլորտների փոխակերպման հաշվին:

Երկրի բնակչության մեկ երրորդը շարունակում է ացքատ լինել, անհավասարության մասին քննարկումները առավել հաճախ են հայտնվում ազգային օրակարգում: Անհավասարության բարձր մակարդակը կարող է հանգեցնել տնտեսական աճի նվազմանը, խաթարելով քաղաքական կայունությունը և, ի վերջո, հանգեցնելով ներպետական և միջպետական հակամարտությունների սրացմանն ու էլ ավելի խորացնել աղքատությունը: Նշվածը կարող է հանգեցնել անկանխատեսելի ծանր սոցիալ-տնտեսական հետեւանքների Հայաստանի համար:

Նպատակ ունենալով բարձրացնել հասարակության բարեկեցությունը, կառավարությունը նպատակադրվել է *որակյալ եւ բարձր արտադրողականությամբ աշխատատեղերի ստեղծման*

միջոցով բարձրացնել զբաղվածության մակարդակը, այդպիսով առաջարկելով շտապ անցում կատարել առաջարկահենք աճի քաղաքականությանը, ինչն էլ ենթադրում է կառուցվածքային բարեփոխումներ: Կառավարության նոր ռազմավարությունը պահանջում է բարեկեցության վերափմաստավորումը, հեռանալով ՀՆԱ-ով բնորոշվող նեղ սահմանումից: Ավելին, այն ենթադրում է ներառականությունը հաշվի առնող զբաղվածության նոր քաղաքականություն, բացառելով անհավասարության վատթարացումը, երբ առավել կրթվածներն ու հարուստները կորզում են հնարավոր առավելագույնը մյուսների հաշվին:

Սահմանափակ ռեսուրսների պայմաններում ներգրավվածության ապահովումն այնպես, որ բնակչության բոլոր հատվածները օգտվելու հնարավորություն ունենան, անհնար կլինե՞ր առանց կայացած կառավարման կառույցների՝ թույլ տալով մասնակցել քաղաքական, տնտեսական եւ սոցիալական ինստիտուտների աշխատանքներին: Ինքնակազմակերպման հնարավորությունները՝ սկսած տեղական ինքնակառավարման կառույցներից, արհեստակցական միություններից, ինչպես նաեւ համալսարաններից, մասնագիտական միավորումներից եւ այլ քաղաքացիական հասարակության առանցքային դերակատարներից, կարող է ժողովրդավարացնել հասարակությունը՝ պահելով արտադրական գործընթացները շահագրգիռ կողմերի հսկողության տակ:

Չնայած նրան, որ Հայաստանի ներկայիս պետական ռազմավարությունը առանձնացնում է մարդկային կապիտալի զարգացումը, սոցիալական պաշտպանության համակարգի բարելավումը, պետական կառավարման համակարգի արդիականացումը աշխատատեղերի ստեղծման գործում, պարզ չէ այդ առաջնահերթությունների համադրումը և մշակվելիք ոլորտային քաղաքականությունները ապահովելու հավասար

հնարավորություններ նոր ստեղծվող աշխատատեղերից օգտվելու իմաստով և որպես ցանկալի արդյունք՝ ապահովելու ներառական աճ և բարեկեցություն:

Ծրագրի նպատակը

Ծրագրի նպատակն է նպաստել ներառական տնտեսության հիմնմանը և զարգացմանը՝ հանրային մասնագիտական քննարկումների միջոցով շեշտելով սոցիալական հավասարության սկզբունքը, աղքատության նվազեցման ուղիները, աշխատատեղերի ստեղծման և բարեկեցության բաշխման հիմքերը:

Ենթանպատակները.

- Տնտեսության ոլորտային քաղաքականությունների հանրային քննարկումների միջոցով աջակցել սոցիալական հավասարության և ներառական տնտեսական մոդելի վրա հիմնված, գիտելիքահեն հասարակության ստեղծմանը և գործունեությանը:
- Հանրային կարծիքի ձևավորման և ոլորտային քաղաքականությունների կիրառական գործարկման նպատակով, հիմնվելով հետազոտությունների արդյունքների կիրառման վրա, մեկտեղելով ոլորտների շահակիցներին՝ ակադեմիական քննարկումների իրականացում:

Ծրագրի կառուցվածքը

Ծրագիրը կազմելիս շեշտը հիմնականում դրվել է այն ոլորտների վրա, որոնք ունեն հնարավոր խոչընդոտներ որակյալ աշխատատեղեր ունեցող տնտեսական զարգացման իրականացման համար, ներառական տնտեսության հեռանկարների տեսանկյունից վերլուծելով քաղաքականության տարբերակները:

Ներառական աճի տնտեսական մոդելի տեսանկյունից աշխատատեղերի ստեղծմանը նպաստող ոլորտային

քաղաքականությունները հետևյալն են.

- **Արդյունաբերությունը և արտահանման խթանումը՝** ուղղված նոր տնտեսական ոլորտների և ձեռնարկությունների ստեղծմանը, որոնք կդիմակայել արտաքին մրցակցությանը, ինչպես նաև կապահովեն և կընդլայնեն արտահանման հնարավորությունները:
- **Զբոսաշրջության զարգացումը,** սա մի ոլորտ է, որը արդեն հանդիսանում է արտահանման երկրորդ՝ ճյուղը հանքարդյունաբերությունից և մետաղաարդյունաբերությունից հետո և զբաղեցնում է ծառայությունների արտահանման կեսից ավելին:
- **Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի զարգացումը՝** արդեն ապահովել է որակյալ զբաղվածության 38 տոկոս աճ (2008-2011թթ.) և ունի հետազոտության և նորարարության ներուժ:
- **Գյուղատնտեսությունը՝** ոլորտ, որը չնայած ՀՆԱ-ում իր փոքր մասնաբաժնի, զբաղվածությամբ է ապահովում երկրի տնտեսապես ակտիվ բնակչության մեկ երրորդին և հնարավորություն է տալիս երկարացնել զբաղվածության ժամկետը կենսաթոշակի տարիքից հետո:
- **ՓՄՁ-ների գործունեությունը և կայունությունը,** որը կարող է կարևոր աղբյուր դառնալ տնտեսական և արտահանման աճի, ինչպես նաև՝ աշխատատեղերի ստեղծման համար:

1 Զբոսաշրջության կողմից տրամադրվող ծառայությունների հիմնական գնորդները հիմնականում արտասահմանցիներն են, եթե հաշվի չառնել ներքին սպառումը, որի պատճառով այն համարվում է արտահանման ոլորտ, ինչպես դա համարվում է օտարերկրյա համալսարանների ֆինանսավորման դեպքում, ինչպես նաև՝ օտարերկրյա ուսանողների կողմից կրթական ծառայությունների գնման պարագայում:

Տարանցիկ թեմաներ. Փորձելով դուրս գալ արտադրողականության հետ կապված անհավասարության շրջանակից ծրագիրը շեշտը դրեց այն ոլորտների վրա, որոնք կարող են բացահայտել անհավասարությունները այդ ոլորտների հասանելիության առումով՝ սկսած ենթակառուցվածքների և մարդկային կապիտալի զարգացումից, մինչև ֆինանսական միջոցների սակավությունը և ռիսկերի նվազեցումը: Ընտրված ոլորտները ուսումնասիրվել են կրթական հասանելիության, գենդերային դերակատարությունների, ենթակառուցվածքների (ճանապարհներ, տրանսպորտ, ինտերնետ և այլն) և վարկավորման ու հանրային ծառայությունների (կրթություն, սոցիալական ապահովություն, առողջապահություն, արդարադատություն) հասանելիության տեսանկյուններից:

Ավելին՝ սոցիալ-տնտեսական խմբերի վարքագծային և գենդերային խնդիրների մասին իրազեկված ուսումնասիրությունը բացահայտում է սոցիալական ներառականության խոչընդոտները և դրա տնտեսական հետևանքները, և չափազանց օգտակար կլինի այն քաղաքականությունների բարելավման համար, որոնք մշակվում են ընտրված շրջանակում:

Ներառական տնտեսության խնդիրների բացահայտման համար հիմնական տարանցիկ թեմաները, որոնց ուսումնասիրումը հիմք հանդիսացավ կլոր սեղանների քննարկման և ոլորտային քաղաքականությունների տարբերակների մշակման համար հետևյալն են.

1. **Կրթության ոլորտը**
2. **ենթակառուցվածքների** ազդեցություն ներառական աճին
3. Ֆինանսավարկային ոլորտի հասանելիություն գործունեություն
4. **Իրավարարություն և դատախիրավական համակարգ**
5. **Կառավարման** մեխանիզմներ

6. **Գենդերային դերերը և մասնակցությունը** երկրի հասարակական, տնտեսական և քաղաքական կյանքում:

Ծրագրի իրականացումը

Իրականացումը

Առաջնորդվելով Կառավարությանն ու մյուս հիմնական շահակիցներին աջակցելու նպատակադրմամբ, Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանը Շվեյցարիայի համագործակցության գրասենյակի Հարավկովկասյան բաժնի աջակցությամբ մշակել և իրականացրել է կլոր սեղան-քննարկումների շարք:

Քննարկումների կիզակետում եղել են բարձրակարգ աշխատատեղերի միջոցով տնտեսական զարգացմանը միտված քաղաքականությանը խոչընդոտող հարցերը՝ վերլուծելով ներառական տնտեսության տեսանկյունից լավագույն ոլորտային քաղաքական հնարավոր տարբերակները:

Ավելին, քննարկումները անդրադարձել են կրթության, ֆինանսավարկային ոլորտին, տուրիզմի զարգացման, միջնորդության և դատական պրակտիկային, արդյունաբերության ու արտահանման խթանման, ՏՀՏ, գյուղատնտեսության և գյուղական զարգացման, ինչպես նաև ՓՄՁ գործառնության ու կայունության խնդիրներին:

Յուրաքանչյուր կլոր սեղան քննարկման ժամանակ ըստ ընտրված քաղաքական ոլորտի հրավիրվել են համապատասխան շահագրգիռ կողմերը:

Արդյունքները համադրվել և փոխանցվել են հիմնական շահառուներին: Ծրագրի ավարտին, ՀՊՏՀ-ում գործում են ոլորտային քաղաքականությունների հարցերի քննարկման փորձագիտական խմբեր՝ միմյանց հետ կապելով տարբեր շահառուներին և պարբերաբար տրամադրելով կիրառական հետազոտությունների վրա հիմնված խորհրդատվություն:

Հետազոտությունների հիմնական նյութերի ներկայացման և խորացված քննարկման համար առաջարկվել է կլոր սեղան քննարկումների (ԿՍՔ) ձևաչափը: Յուրաքանչյուր ԿՍՔ-ն օրակարգը կազմվել է միջոցառումից առաջ և ուղարկվել է հիմնական շահագրգիռ կողմերին: Յուրաքանչյուր ԿՍՔ-ը հրավիրվել են քննարկման թեմային հ ա մ ա պ ա տ ա ս խ ա ն մասնագետներ՝ հիմնական

քաղաքանություն մշակողներ ճյուղային նախարարություններից, համապատասխան պետական գերատեսչություններից և ազգային հաստատություններից: Հետևյալ ցանցերի շրջանավարտներին՝ CABIR, Fulbright և BAN, համապատասխան կերպով տեղեկացվել են, որպեսզի հայտնեն իրենց հետաքրքրությունը և մասնակցեն քննարկմանը: Ավելին՝ քննարկման թեմայի բնագավառում ներգրավված միջկառավարական կազմակերպությունների համապատասխան գրասենյակներ և ներկայացուցչույններ, օրինակ՝ ՄԱԿ-ի, Համաշխարհային բանկի, Արժույթի միջազգային հիմնադրամի, Ասիական զարգացման բանկի, Եվրոպական զարգացման բանկի, Եվրոպական վերակառուցման և զարգացման բանկի, Գերմանիայի միջազգային համագործակցության գործակալության, ինչպես նաև՝ միջազգային ՀԿ-ներ, օրինակ՝ World Vision-ը, Transparency International-ը, Բաց հասարակության

հիմնադրամը տեղական ՀԿ-ների հետ զուգահեռ հրավիրվել են կլոր սեղաններին: Յուրաքանչյուր ԿՍԲ-ան ընթացքում պատշաճ տեղեկատվություն և հրավեր է ուղարկվել հիմնական զանգվածային լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներին:

Լուսաբանումը

Ծրագրի արդյունքները համառոտագրվեցին և ներառվեցին սույն հրատարակման մեջ: Քաղաքականության հակիրճ ներկայացումները, հետազոտությունները ուղարկվել են կլոր-սեղան քննարկումների մասնակիցներին և հիմնական շահակիցներին:

Ծրագրի արդյունքների վերաբերյալ կազմակերպվել են երկու հեռուստաքննարկում և մեկ անփոփ ներկայացում:

Ծրագրի ընթացքում կլոր սեղան քննարկումներին հրավիրվել են ԶԼՄՆ ներկայացուցիչներ, ապահովելով ծրագրի արդյունքների լուսաբանումը հեռուստատեսությամբ և մամուլով:

ՀՊՏՀ էլեկտրոնային կայքում հատուկ տեղ է հատկացվել ծրագրի տեղեկատվության համար:

Կլոր սեղանների թեմատիկ քննարկումները հիմնվել են ընտրված տաս ոլորտների վրա.

1. Պետական կառավարում. «Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման զարգացման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում»
2. Գենդերային դերեր և մասնակցություն. «Աշխատանքի շուկայում կանանց մասնակցության գենդերային խնդիրները. կարծրատիպացումը որպես ներառական աճը սահմանափակող գործոն»
3. Կրթություն. «Շահակիցների պահանջմունքներին ուսումնառության վերջնարդյունքների համապատասխանության խնդիրները»

4. ՓՄՁ գործունեություն և կայունություն. «Փոքր և միջին ձեռնարկությունների դերը տնտեսական զարգացման համատեքստում»
5. Ֆինանսական հատված. «Ֆինանսական համակարգի դերը ներառական աճի խթանման գործընթացում»
6. Գյուղատնտեսություն և գյուղական զարգացում. «ՀՀ ագրարային քաղաքականությունը և միջազգային համագործակցությունը»
7. Զբոսաշրջություն. «Զբոսաշրջության արդյունաբերությունը ՀՀ-ում. զարգացման հեռանկարները և այլընտրանքային լուծումները»
8. ՏՏ ոլորտի զարգացում. «ՏՏ ոլորտի ազդեցությունը Հայաստանի ներառական աճի վրա. խոչընդոտներ և մարտահրավերներ»
9. Արդյունաբերության և արտահանման խթանում. «Մրցակցային միջավայրի, արտահանման և ներմուծման ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության ներառական աճի վրա»
10. Դատաիրավական համակարգ. «Դատաիրավական գործընթացներ և հանրային վստահություն»:

I կլոր սեղան

Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման զարգացման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում

Մարտի 5, 2014թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Վաչե Տերտերյան, գիտությունների թեկնածու,
Տարածքային կառավարման նախարարի տեղակալ
Յուրի Սուվարյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության
դոկտոր, պրոֆեսոր ՀՊՏՀ Կառավարման ամբիոնի վարիչ
Ռուբեն Հայրապետյան, տնտեսագիտության դոկտոր,
ՀՊՏՀ Կառավարման ամբիոն

Առաջին կլոր սեղան քննարկումը նվիրված էր Հայաստանում տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման խնդիրներին: Քննարկման ընթացքում անդրադարձ կատարվեց համայնքների կայուն զարգացման հարցերին, քննարկվեցին տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման զարգացման ներկայացված մոդելները:

Կլոր սեղանին մասնակցելու հրավերներ էին ուղարկվել

հիմնական շահագրգիռ կողմերին՝ քննարկելու բանախոսների կողմից առաջարկված վարչատարածքային բարեփոխումների երկու մոդելները: Քննարկմանը մասնակցում էին հետազոտողներ, փորձագետներ, քաղաքականություն մշակողներ, դասախոսներ և ուսանողներ, միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ: Քննարկվեցին երկու մոդելներ՝ մեկը մշակվել էր հետազոտողների կողմից, մյուսը՝ առաջարկվել է Հայաստանի Կառավարության կողմից: Այն մասնակիցները, ովքեր պատասխանատու են տարածքային և տեղական կառավարման բնագավառում քաղաքականության մշակման համար, բարձր գնահատեցին հետազոտողների կողմից առաջարկած մոդելը և լավ հիմք համարեցին այն հետագա քաղաքականությունը մշակելու համար:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Պետական կառավարման արդյունավետությունը հիմնականում պայմանավորված է իշխանության ճյուղերի միջև լիազորությունների և գործառույթների օպտիմալ բաշխմամբ, որը թույլ կտա ապահովել դրանց միջև համակարգման և վերահսկողության համապատասխան մեխանիզմներ: Միաժամանակ կենտրոնական և տեղական իշխանությունների գործունեության արդյունավետության վրա մեծ ազդեցություն ունեն ներքին և արտաքին միջավայրի չափազանց հարափոխ և փոխկապակցված գործոնները՝ տնտեսական իրավիճակը, քաղաքական կայունությունը, կամ միջազգային հարաբերությունները:

Նման հանգամանքներում անհրաժեշտ է դառնում մշտադիտարկում իրականացնել և գնահատել պետական կառավարման և տարածքային կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման արդյունավետությունը, և անհրաժեշտության դեպքում՝ իրականացնել համակարգի բարեփոխումներ:

Ներկայիս քաղաքականության հեղինակները նպատակ են դրել գնահատել տարածքային կառավարման արդյունավետությունը և բացահայտել լուծում պահանջող խնդիրները՝ հանրային կառավարման հայեցակարգային հետագա արդյունավետ զարգացման նպատակով:

Հետազոտության շրջանակներում ուսումնասիրվել են միջհամայնքային կապերի և համագործակցության խնդիրները, խոշորացման քաղաքականությունները, ինչպես նաև՝ տեղական ինքնակառավարման գործընթացում քաղաքացիների ուղղակի մասնակցության հնարավորությունները և խոչընդոտները:

Հանրային կառավարման համակարգի շրջանակում եկամուտների բաշխումը և վերաբաշխումը կարևոր խնդիր է հանդիսանում տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման գործուն համակարգ ձևավորելու համար, որտեղ տեղական ինքնակառավարման բոլոր մարմինները ֆինանսապես և մասնագիտորեն ի վիճակի կլինեն արդյունավետ իրականացնել իրենց գործառույթները:

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների կարողությունների զարգացման գործում պետք է ներառվեն տարբեր հարցեր: Պետական (կենտրոնական) կառավարման մարմինները այս գործընթացում հիմնական և վճռորոշ դեր ունեն: Իշխանության ապակենտրոնացմամբ և մոտեցնելով դա մարդկանց՝ պետությունը պետք է ապահովի համապատասխան կարողություններ այդ իշխանության կիրառման համար:

Քաղաքապետարանների և գյուղապետարանների մեծամասնության ֆինանսական և մարդկային ռեսուրսները թույլ չեն տալիս լիարժեք հանրային ծառայություններ իրականացնել: Միջհամայնքային համագործակցությունը անհրաժեշտ է դառնում ջրամատակարարման, էներգամատակարարման, աղբահանության,

աղբի վերամշակման, տեղական բյուջեի համար հարկերի հավաքման և այլ խնդիրների համար:

Նման համագործակցությունը նախ և առաջ կարևորվում է մեկուսացումից խուսափելու և կառավարման արդյունավետությունը բարձրացնելու առումով: Շատ դեպքերում տեղերում առկա է կառավարման և մասնագիտական փորձի պակաս: Կան նաև որակյալ մասնագետների ընդգրկման խնդիրներ: ՀՀ օրենքը տեղական ինքնակառավարման մասին թույլ է տալիս ստեղծել միջհամայնքային միավորումներ, սակայն դեռևս նման չեն արձանագրվել:

Համայնքների խոշորացման չափորոշիչները

1. Միացվող համայնքների ընդհանուր վարչական սահմանի առկայություն,
2. Նոր ձևավորվող համայնքի կենտրոնը, որպես կանոն, պետք է ունենա միացվող համայնքների նկատմամբ կենտրոնական դիրք, առնվազն 3000 բնակիչ և անհրաժեշտ նվազագույն ծավալի ենթակառուցվածքներ,
3. Նոր ձևավորվող համայնքի բնակավայրերի հեռավորությունը համայնքի կենտրոնից պետք է լինի որպես կանոն, չպետք է գերազանցի 20 կմ-ը,
4. Նոր ձևավորվող համայնքում պետք է առկա լինեն ՏԻՄ-երի պարտադիր լիազորությունների իրականացման համար անհրաժեշտ նվազագույն ենթակառուցվածքներ (մանկապարտեզ, բուժ. կետ, մշակույթի տուն/ակումբ) և միջնակարգ դպրոց,
5. Նոր ձևավորվող համայնքի բնակավայրերի միջև հասարակական տրանսպորտային հաղորդակցություն

ապահովող ճանապարհների (առնվազն խճապատ) առկայություն,

6. Նոր ձևավորվող համայնքի բնակավայրերի նախկինում համատեղ կառավարման մարմնի առկայություն (գյուղխորհուրդ, ավանային խորհուրդ, քաղխորհուրդ),
7. Նոր ձևավորվող համայնքի բնակավայրերի բնակիչների համատեղելիություն և մենթալություն: Ազգային փոքրամասնություններով բնակեցված համայնքները կարող են խոշորացվել միայն առավելապես նույն ազգի ներկայացուցիչներով բնակեցված համայնքների հետ:

Միջհամայնքային համագործակցությունը վերաբերում է երկու կամ ավելի հարևան համայնքների կողմից համատեղ գործունեությանը, համայնքային վարչական խնդիրների, համայնքային ծառայությունների և տարածքային՝ տեղական զարգացման ոլորտներում, որը հնարավորություն է ընձեռում այդ գործընթացներն իրականացնել ավելի արդյունավետ, քան համայնքները դա կանեին ինքնուրույն:

Միջհամայնքային միավորումների ներդրման արդյունքում փաստացի ձևավորվում են տեղական ինքնակառավարման **երկրորդ մակարդակին բնորոշ խոշորացված միավորները:**

Այսպիսով՝ միջհամայնքային միավորումների ստեղծման և գործունեության երկու խոչընդոտները հետևյալն են՝ ֆինանսական միջոցների բացակայությունն է և օրենսդրական բացերը:

Միջհամայնքային միավորումները պետք է նաև ուղեցույց ծառայեն հետագա վարչատարածքային բարեփոխումների համար, որը ի վերջո կհանգեցնի համայնքապետարանների վարչական գործառույթների ընդլայնմանը:

Քննարկման ընթացքում մատնանշվեցին են հետևյալ հարցերը և խնդիրները.

- Երկրի վարչական և տարածքային բաժանման բարեփոխումները ուղղորդվում են ելնելով երկրի համայնքային կառուցվածքից: Հետևաբար տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման ամրապնդումը Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքում միայն ժամանակի խնդիր է:
- Համայնքները, որպես տեղական իշխանության միավորներ, շարունակում են մնալ չափազանց փոքր և կարողություններով թույլ: Չեն ստեղծվել միջհամայնքային միավորումներ:
- Համայնքների ինքնավարությունը և ֆինանսական անկախությունը շարունակում է մնալ չափազանց ցածր մակարդակի վրա:
- Չնայած օրենսդրությունը նախատեսում է համախմբված և համայնքային բյուջեների միջև հարկերը բաշխելու հնարավորությունը, սակայն դեռևս չկա եկամուտների վերաբաշխում:
- Չափազանց կարևոր է բարձրացնել բնակչության իրազեկությունը տեղական ֆինանսական և այլ կառավարչական հարցերի նկատմամբ: Մասնավորապես տեղական բյուջեների մասին անհրաժեշտ է տեղեկացնել բնակչությանը և գործընթացը հրապարակայնացնել:
- Համայնքային բյուջեների բաժինը համախմբված բյուջեի մեջ փոքր մաս է կազմում:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- Հայաստանում տեղական ինքնակառավարման համա-

կարգի հետագա զարգացումը հնարավոր է երկաստիճան տեղական կառավարման համակարգի ստեղծման միջոցով՝ երկու աստիճանների միջև իշխանության և միջոցների համապատասխան բաշխումով:

- Հայաստանի նոր վարչատարածքային բաժանումը արդյունավետ կառավարման նպատակով պետք է ներառի 20 «գավառ» և 3 «հատուկ գոտի»:
- **Համայնքների խոշորացման և միջհամայնքային միավորումների ձևավորման հայեցակարգ**

Առաջարկվում է խնդրի լուծման երկու տարբերակ՝

1. վարչատարածքային համակարգի վերակազմակերպմամբ համայնքների խոշորացումը, այսինքն՝ համայնքների միավորումը,
 2. միջհամայնքային համագործակցության ինստիտուտի ներդրումը, որը թույլ է տալիս լիազորությունները պահպանելով համայնքային մակարդակում ապահովել դրանց արդյունավետ իրականացումը:
- **Համայնքների խոշորացման տարբերակների ընտրության հարցում համայնքային կենտրոնի ընտրությունը**

Դիտարկվում է երեք հիմնական տարբերակ.

1. համայնքային կենտրոն դարձնել առավել մեծ թվով բնակիչ ունեցող բնակավայրը,
2. համայնքի կենտրոն դարձնել բոլոր բնակավայրերի համեմատ կենտրոնական դիրք ունեցող բնակավայրը,
3. համայնքային կենտրոն դարձնել այն բնակավայրը, որը հանդիսանում է տրասպորտային հանգույց և կապում է մյուս բնակավայրերը հիմնական ճանապարհների հետ:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

1-ին կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/round-table-discussion-at-asue-problems-of-inclusive-economy-photos-1426>
- Ֆեյսբուք՝ <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/653678651355612/?type=3&theater>

II կլոր սեղան

Աշխատանքի շուկայում կանանց մասնակցության գենդերային խնդիրները. կարծրատիպացումը որպես ներառական աճը սահմանափակող գործոն

Ապրիլի 17, 2014թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Հեղինե Մանասյան, տնտեսագիտության դոկտոր,
Կովկասյան հետազոտական ռեսուրս կենտրոնի տնօրեն
Ռուզաննա Ծատուրյան, գիտությունների թեկնածու,
Գիտությունների ազգային ակադեմիայի Էթնոլոգիայի
ինստիտուտի հետազոտող

«Աշխատանքի շուկայում կանանց մասնակցության գենդերային խնդիրները. կարծրատիպացումը որպես ներառական աճը սահմանափակող գործոն» թեմայով, երկրորդ կլոր սեղան-քննարկումը նվիրված էր գենդերային խտրականության հիման վրա աշխատաշուկայի սահմանափակումների խնդիրներին: Կարծրատիպերը և ընկալումների հիման վրա դերերի մոդելավորումը՝ այլ խտրականության դրսևորումների հետ համատեղ սահմանափակում է կանանց մասնակցությունը Հայաստանում երկրորդ և երրորդ մակարդակների կրթությանը:

Այսպիսով՝ կրթության որակի բարելավումը և գենդերային անհավասարության նվազեցումը անհրաժեշտ են արդյունավետության բարձրացման և գոյություն ունեցող աշխատավարձի տարբերությունների վերացման համար: Կարծես թե Հայաստանում՝ ի տարբերություն շատ այլ երկրների, չկա շատ մեծ գենդերային տարբերություն նախնական և միջնակարգ կրթության համակարգերում ներգրավվածության առումով՝ զուգահեռ մաթեմատիկական առարկաներում աղջիկների ավելի բարձր առաջադիմությամբ՝ համեմատած տղաների հետ, սակայն Հայաստանում կանայք ավելի քիչ աշխատանքի հնարավորություններ ունեն և ավելի մեծ է նրանց գործազրկության վտանգը: Երկու հիմնական բանախոսները իրենց ուշադրությունը կենտրոնացրեցին այս խնդիրների վրա, փորձելով անդրադառնալ դրանց և ներկայացրեցին՝ (ա) Հայաստանի կանանց միջև զբաղվածության և աշխատավարձի տարբերությունները և (բ) Գենդերային կարծրատիպերը Հայաստանի կրթական համակարգի բովանդակության և մանկավարժական պրակտիկայում:

Քննարկմանը ակտիվորեն մասնակցեցին միջազգային կազմակերպությունները և ՀԿ-ները ներկայացնող շահագրգիռ կողմեր, գենդերային ուսումնասիրություններ կատարող հետազոտողներ, ինչպես նաև ուսանողներ:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Գենդերային հավասարությունն ավելին է քան միայն կանանց վերաբերող հարց լինելը, այն խելամիտ տնտեսության առհավատչյան է: Գենդերային առավել մեծ հավասարության դեպքում խթանվում է արդյունավետությունն, իսկ տնտեսական զարգացումն առավել լավ արդյունքներ է արձանագրում:

Ըստ Համաշխարհային բանկի տվյալների, կանայք աշխարհի

մասշտաբով ընդհանուր զբաղվածության 40 տոկոսն են կազմում, գյուղատնտեսականի՝ 43 տոկոսը և բոլոր ուսանողների կեսից ավելին: Կանանց նկատմամբ խտրական մոտեցումների արդյունքում առաջացած խոչնդոտների վերացման պայմաններում մասնագիտությունների և զբաղվածության ճիշտ ընտրությունը կարող է հանգեցնել մինչև 25 տոկոս աշխատանքային արդյունավետության բարձրացմանը:

Կարծրատիպայնացումն ու ընկալումներով պայմանավորված օրինակելի վարքի պարտադրումն այլ խտրական դրսևորումների թվում, սահմանափակում է կանանց լիարժեք մասնակցությունը կրթության տարբեր մակարդակներում: Հետևաբար, կրթության բարելավումն ու գենդերային անհավասարակշռության վերանայումը կարող են առանցքային դերակատարություն ունենալ արդյունավետության բարձրացման ու աշխատավարձի ճեղքվածքի վերցման գործում: Թվում է, թե ի տարբերություն այլ երկրների Հայաստանում գենդերային խտրականությունը հաղթահարված խնդիր է, քանի որ այս դեպքում կրթական համակարգում թվային իմաստով ներգրավվածությունը աղջիկների օգտին է: Բացի այդ, ի տարբերություն այլ երկրների Հայաստանում աղջիկները մաթեմատիկայի թեստերից առավել լավ արդյունքներ են գրանցում քան տղաները: Բայց և այնպես, տարօրինակ է, որ Հայաստանում կանայք աշխատանքի շուկայում ավելի քիչ հնարավորություններ ունեն քան տղամարդիկ և որպես կանոն գործազրկության իմաստով առավել ռիսկային խմբի մաս են կազմում:

Աշխատանքի շուկայում կանանց առավել ներգրավածությունն ու հավասար հնարավորությունների ապահովումը կարևորվում է նաև ժողովրդագրական մարտահրավերների տեսանկյունից: Հարկավոր է միջոցառումներ ձեռնարկել կանանց ներգրավելու աշխատանքի շուկայում: Ըստ Համաշխարհային բանկի՝

Հայաստանում երիտասարդ կանանց շրջանում գործազրկության մակարդակը կազմում է 69 տոկոս, մինչդեռ այդ ցուցանիշը երիտասարդ տղաների դեպքում 47 տոկոս է: Չնայած ընդհանուր առմամբ կանանց աշխատանքի շուկային ներգրավվածության մակարդակը բացարձակ իմաստով մեծացել է, այնուամենայնիվ տղամարդկանց ու կանանց աշխատավարձի ճեղքվածքը մեծացել է՝ վերջին տաս տարիների ընթացքում 26 տոկոսից հասնելով 45 տոկոսի: Սա կարող է մատնանշել խտրական դեպքերի առկայության և առկա կապիտալի թերօգտագործման մասին, որը չի ապահովում արդյունավետության բարձրացում և ներառական աճի խթանում:

Սահմանափակ ռեսուրսների պայմաններում ներգրավվածության ապահովումն այնպես, որ բնակչության բոլոր հատվածները օգտվելու հնարավորություն ունենան, անհնար կլիներ առանց կանանց և տղամարդկանց քաղաքական, տնտեսական եւ սոցիալական ինստիտուտների աշխատանքներին հավասար մասնակցության:

Չնայած դրան, որ ներկայիս ռազմավարությունը առանձնացնում է մարդկային կապիտալի զարգացումը, սոցիալական պաշտպանության համակարգի բարելավումը, պետական կառավարման համակարգի արդիականացումը աշխատատեղերի ստեղծման գործում, պարզ չէ, թե ինչպես է այդ առաջնահերթությունների համադրումը ապահովելու ներառական աճ և բարեկեցություն: Դեռևս պարզ չէ, թե ինչպես են մշակվելիք ոլորտային քաղաքականությունները ապահովելու հավասար հնարավորություններ կանանց և տղամարդկանց համար այդ նոր ստեղծվող աշխատատեղերից օգտվելու իմաստով:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- Անհրաժեշտ է մեծացնել քաղաքական գործընթացներում կանանց մասնակցության աստիճանը:
- Կանանց նկատմամբ ընտանեկան բռնությունների նվազեցման, հասարակական, տնտեսական, քաղաքական մասնակցության մեծացման համար կրթական բովանդակությունն ունի ինդիկատիվ և իմպերատիվ-նորմավորող բնույթ, և ցանկալի է, որ պետական կազմակերպությունները ուշադրություն դարձնեն այդ հատվածին՝ հաշվի առնելով, որ խտրական վարքագծի սաղմերը վաղ մանկությունից են սկիզբ առնում:
- Առաջարկվում է միջազգային կառույցներին գենդերային հավասարության ծրագրերում ներառել աջակցության այնպիսի նախաձեռնություններ, որոնք թույլ կտան հասարակական կազմակերպություններին ու հետազոտական կառույցներին պարբերաբար հետազոտել կրթության բովանդակությունն ու տրամադրել առկա իրավիճակի մասին տեղեկատվություն:
- Միջազգային կառույցները կարող են պետական մարմինների հետ համատեղ նախագծեր իրականացնելիս նաև բանակցել ոլորտային քաղաքականության համապատասխան շտկումների անհրաժեշտության վերաբերյալ:
- Դասագրքերի բովանդակության կարծրատիպային շեղումները զուգադրվում են ուսուցիչների խտրական վերաբերմունքով, որին հարկավոր է պատշաճ ուշադրություն դարձնել, քանի որ ուսուցիչների վերաբերմունքը աղջիկների նկատմամբ որպես կանոն ավելի բացասական ու սահմանափակող է: ՀՀ ԿԱԻ-

ին կարող է համալսարանների և այլ կառույցների, հետազոտական խմբերի հետ գործակցելով նախաձեռնել դպրոցներում ուսուցիչների վարքագծային ուսումնասիրություններ, որոնք միտված են բացահայտելու ըստ սեռերի տարբեր կարծրատիպայնացնող մտավոր ու վարքագծային սխեմաները:

- Հայաստանը վավերացրել է ՄԱԿ-ի Կանանց նկատմամբ բոլոր տեսակի խտրականությունների դեմ միջազգայնագիրը, որը պահանջում է տարեկան զեկույցների տրամադրում համապատասխան քարտուղարությանը: ՀՀ Կառավարությունը ներկայացնում է պաշտոնական զեկույցը, իսկ տարբեր հասարակական կազմակերպություններ էլ կարող են տրամադրել իրենց այլընտրանքային զեկույցը: Առաջարկվում է, որպեսզի հաջորդող այլընտրանքային զեկույցներում նշվեն գենդերային հավասարության նոր որակական չափանիշներ: Առաջարկվում է ուսումնական բովանդակության մեջ նվազեցնել գենդերային կարծարտիպերը հենց այս նպատակին հասնելու համար: Հետևաբար, կարելի է պահանջել, որ կառավարության զեկույցում հետագայում գենդերային հավասարության մասին դատողությունները փոխկապակցված լինեն դասագրքերում բովանդակության խտրականության խորքայնության մակարդակի հետ:
- Ձեռնարկել հետազոտությունների շարք, որոնք տնտեսության ու աշխատանքի շուկայի տեսանկյունից կուսումնասիրեն կանանց ներգրավվածության սահմանափակ լինելու սկզբնաղբյուրները:
- Կարելի է նաև հետազոտել ընտանեկան բռնությունների դինամիկայի փոխկապակցվածությունը կանանց

աշխատանքի շուկայում ունեցած սահմանափակ ընտրության ու սեղմված ճկունության արդյունքում:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

2-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և Ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/how-to-get-rid-of-stereotypes-and-overcome-discriminatory-approach-round-table-discussion-at-asue-1488>
- Ֆեյսբուք՝ <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/673784152678395/?type=3&theater>

III կլոր սեղան

Շահակիցների պահանջմունքներին ուսումնառության վերջնարդյունքների համապատասխանության խնդիրները

Մայիսի 30, 2014թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Սամվել Պիպոյան, ՄԿՈՒ փորձագետ

Նվարդ Մանասյան, ՏԵՄՊՈՒՍ-ի Բարձրագույն կրթության բարեփոխումների փորձագետ

«Շահակիցների պահանջմունքներին ուսումնառության վերջնարդյունքների համապատասխանության խնդիրները» թեմայով երրորդ կլոր սեղան-քննարկումը նվիրված էր ուսումնական վերջարդյունքների հարցերին կրթության 3 մակարդակներում՝ միջնակարգ, նախնական և միջին մասնագիտական, ինչպես նաև՝ ուսումնառության ընթացքում հետազոտությունների և զարգացման գործողություններ պարունակող ասպիրանտուրայի արդիականացում և ինտեգրում:

Քննարկմանը մասնակցեցին շուրջ 40 ներկայացուցիչներ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններից, քաղաքականություններ մշակողներ, հետազոտողներ, ուսանողներ և միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ:

Հրավիրված հիմնական բանախոսները անդրադարձան կրթության ոլորտի խնդիրներին և ներկայացրեցին բարեփոխումների ծրագիրը, դրա կապերը միջին մասնագիտական կրթության մակարդակում կարողությունների զարգացման հետ և ասպիրանտական կրթության արդիականացման կարիքը գիտելիքահեն հասարակության խթանմանը ուղղված, գիտական համակարգի ստեղծման պետական նպատակներին հասնելու համար:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Բոլոր խմբերի համար հավասարապես մատչելի որակյալ կրթությունը ընկած է տնտեսական զարգացման ու ներառական աճի հիմքում: Լինելով նախկինում բացառապես պլանավորված տնտեսության ժառանգորդ, որտեղ հմուտ աշխատուժը ևս կարգավորվում էր, Հայաստանի կրթական համակարգը փորձում է վերագտնել նոր իրավիճակին համարժեք իր առաքելությունը: Այն դեռևս հիմնականում զարգանում է հին տրամաբանության շրջանակներում, մինչդեռ ազատականացված շուկան նոր մարտահրավերներ է գոյացնում կրթական համակարգի համար:

Ժողովրդավարական հասարակության և ազատական շուկայի նոր իրողությունների և կրթական համակարգի անհամապատասխանությունները որոշակի բացասական ազդեցություն են ունենում բարեփոխումների վրա: Վերջերս իրականացված ազգային գնահատման արդյունքները, հետաքրքիր բացահայտումների առիթ հանդիսացան: Ավագ դպրոցի 4111 աշակերտների շրջանում իրականացված հարցումները ցույց տվին, որ քննվածների միայն 41 տոկոսն է առաջադիմում հայոց լեզվից, իսկ մաթեմատիկայից՝ միայն 16 տոկոսը: Ավելին, մաթեմատիկային ու բնագիտությունից միջազգային գնահատումներում մասնակցությունը 2003-08

թվականների ընթացքում արձանագրեց արդյունքների անկում: Այն, ի դեպ, համընկավ կրթական բարեփոխումների իրականացման հատվածի հետ: Այս ամենը առավել կարևորեց ուսումնառության արդյունքների ու աշխատանքի շուկային համարժեք հմտությունների զարգացմանը միտված ծրագրային ու ֆինանսական աջակության կարևորումը:

Համաշխարհային բանկի կողմից մշակված համանման զեկույցը առանձնացրել էր համեմատելի խնդիրներ, որոնց շարքում շեշտադրվում էր «լավ մոտիվացված բարձրակարգ ուսուցիչների առկայությունը դպրոցներում, որոնք, սակայն դժվարությամբ են ներառվում համակարգում, քանի որ աշխատանքի վարձատրությունը բավականին ցածր է, իսկ համակարգը գերբեռնված է: Հետևաբար և առանց տեսլականի կամ ռեսուրսների միջին մասնագիտական կրթության գրավչությունը չի կարող մեծանալ, այն դեռևս շարունակում է մնալ կրթական համակարգի ամենաչբարեփոխված հատվածը, որտեղ որակը անկում է ապրել, իսկ ուսանողները խուսափում են ներգրավվել այս համակարգում՝ նպաստելով համապատասխան մասնագետների անբավարար առաջարկին»:

Բարձրագույն կրթության բազմաթիվ խնդիրները, որոնց թվում նաև հմտությունների անհամապատասխանության արդյունքում գործազրկության առկայությունն է, հնաոճ կրթական ծրագրերից, անհամապատասխան առարկաներից կամ հիմնականում ավանդական մեթոդներից մինչև կառավարման ձևական փոփոխություններ ու պետության անհարկի ներգրավվածություն, համարժեք ֆինանսավորման բացակայության հետ միասին իրենց հիմքում հիմնականում առանձնանում են մարդկային կապիտալի արդիականցման դանդաղությամբ: Համալսարանների պրոֆեսորադասախոսական կազմը զրկված է սեփական

հմտությունները զարգացնելու և ժամանակի համաշխարհային մարտահրավերներին համընթաց ընթանալու հնարավորություննից: Այն հիմնականում պայմանավորված է հիմնարար և կիրառական համալսարանական հետազոտությունների անհամապատասխանությամբ և տարածման խորությամբ: Համալսարաններում հետազոտություններին ու մշակումներին պատշաճ ուշադրություն դարձնելու արդյունքում կարելի է ակնկալել, որ համալսարանի արդիականացումը կարող է նոր որակական զարգացում արձանագրել՝ ծառայելով հասարակության կարիքներին ու բավարարելով շուկայի պահանջները:

Հայտնի է, որ անհավասարության բարձր մակարդակը հանգեցնում է աճի անկմանը: Բնակչության բոլոր հատվածների կարիքները սպասարկող սահմանափակ ռեսուրսների վերաբաշխմանը նպաստող ներառականությունը անհնար է առանց բարձրորակ կրթական համակարգի առկայության, որը հասանելի ու մատչելի է բոլորին անկախ իրենց սոցիալական կարգավիճակից և այլ տարբերակիչներից:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

Հանրակրթություն. Ներկա իրավիճակը չի հիմնվում ներառման քաղաքականության վրա, ինչը շեշտակի նվազեցնում համակարգի մասնակիցների՝ տնօրենների, ուսուցիչների, փորձագետների, աշակերտների ներգրավվածությունը հանրակրթական բարեփոխումներում: Հիմնվելով իրավիճակի վերլուծության վրա, առաջարկվում է.

- Վերևից-ներքև բաղադրիչից զատ ակտիվորեն աշխատեցնել մնացած երեք բաղադրիչները,
- Ուսուցիչներին մասնակից դարձնել կրթական

բարեփոխումների բոլոր փուլերում՝ նրանց մոտ ձևավորելով այդ ամենի համար անհրաժեշտ հմտություններ,

- Հավաքել և տարածել հաջողության օրինակները,
- Նվազեցնել գյուղ-քաղաք անհամամասնությունները,
- Դպրոցներում ձևավորել համագործակցային մշակույթ:

Միջին մասնագիտական կրթություն. ՄԿՈՒ ոլորտի բարեփոխումների իրականացման ակնկալվող հիմնական արդյունքներն են հանդիսանալու՝

- ՄԿՈՒ որակավորումների ազգային շրջանակի համադրելիությունը որակավորումների եվրոպական շրջանակի հետ,
- ՄԿՈՒ ոլորտը կարգավորող օրենսդրական դաշտի համադրումը միջազգային զարգացումների, մասնավորապես Կոպենհագենյան գործընթացի սկզբունքներին,
- ուսումնական գործընթացի կազմակերպման և իրականացման, ինչպես նաև կառավարման արդյունավետության բարձրացումը, այդ թվում ՄԿՈՒ համակարգում ուսուցման իրականացումը կրեդիտային համակարգով և ուսումնական պրակտիկաների և արտադրական ուսուցման կազմակերպումը գործատուների մոտ,
- ՄԿՈՒ ուսումնամեթոդական նյութերի և երաշխավորությունների մշակումը՝ գործատուների ներկայացուցիչների ներգրավմամբ
- ՄԿՈՒ ոլորտի միջազգային զարգացումների մասին իրազեկվածության բարձրացումը,
- կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց համար ՄԿՈՒ մատչելիության աստիճանի բարձրացումը,

- 12 տարածաշրջանային քոլեջներում կարիերայի զարգացման համար անհրաժեշտ խորհրդատվության տրամադրումը և այլ ծառայությունների մատուցման շրջանակի մեծացումը:

Երրորդ մակարդակի բարձրագույն կրթություն. Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ գիտության ոլորտի 2020 թվականի տեսլականը տվյալ ժամկետում անհրազործելի է թե՛ ինտենսիվ, թե՛ էքստենսիվ մոտեցման դեպքում: Հայաստանի գիտական համակարգը չի կարող մրցել եվրոպական տարածքի հետազոտական հզորությունների հետ: Անգամ եթե պետությունը շեշտակի մեծացնի ֆինանսական հատկացումները, համակարգը իր կադրային ու տեխնիկական, բովանդակային ու կառուցվածքային հզորություններով չի կարող արդյունավետ կառավարել այդ միջոցները: Այդ նպատակով առաջարկվում է՝

- Առաջնորդվել էքստենսիվ զարգացման մոտեցմամբ և երկփուլ մոտեցմամբ արդիականացնել բարձրագույն կրթության երրորդ մակարդակի բովանդակությունն ու կառուցվածքը: Անկախ կրթական ծրագիրը սպասարկող կազմակերպության հարկավոր է համարել տվյալ ոլորտի կրթական վերջնարդյունքները՝ առաջնորդվելով որակավորումների ազգային շրջանակով: Նախապատրաստել այդ ծրագրերի հավատարմագրման գործընթացի հիմքերն ու ապահովել դրանց հետագա միջազգայնացման նախապայմանները:
- Գիտության ոլորտի նյութատեխնիկական բազան և ենթակառուցվածքները արդիականացնելուն միտված ներդրումային ծախսերը փոխկապակցել տվյալ կրթական ծրագրում ներգրավված գիտահետազոտական կադրերի հետազոտական առաջարկների մրցակցային ֆինանսավորման մեխանիզմների փոխկապակցված ապահովման հետ:
- Պետության կողմից ռազմավարական ճանաչված ոլորտների

ուղղությամբ առաջարկվող կրթական ծրագրերի բովանդակային ու կառուցվածքային բարեփոխումներին զուգահեռ, տվյալ ուղղություններով վերանայել ասպիրանտական տեղերի հատկացման քաղաքականությունը:

- Երիտասարդ կադրերի ներհոսքը գիտության ոլորտ, և գիտական ներուժի կառավարելի, սահուն սերնդափոխությունը ապահովելիս առաջնորդվել բարձրագույն կրթության երրորդ մակարդակի կրթական հատվածի խորքային բարեփոխմամբ և հետազոտական մեխանիզմների վերանայմամբ: Կարևոր է ներկառուցել այնպիսի մրցութային մեխանիզմներ, երբ անկախ ինստիտուցիոնալ պատկանելությունից հետազոտական խմբերը ներառեն անհատներ, թե համալսարանական, թե գիտահետազոտական հաստատություններից: Այդպիսով կարելի է աջակցել տարբեր կառույցներում թեմատիկ հետազոտությունների ու գիտահետազոտական անձնակազմի բովանդակային ինտեգրմանը:
- Հիմնարար գիտական հետազոտությունների արդյունավետ պետական հովանավորություն և առաջընթաց զարգացում ապահովելու և գիտակակրթական կազմակերպություններում տնտեսության մեջ օգտագործվող գիտելիքի ձեռքբերմանն ուղղված հետազոտությունների իրականացումը, նորամուծությունների և արտոնագրերի ավելացումը խթանելու համար վերանայել գիտահետազոտական աշխատանքի ֆինանսավորման մեխանիզմները: Բարենպաստ մեխանիզմների ձևավորման դեպքում մասնավոր ոլորտում իրականացվող ՀԵՄ-ները չեն շրջանցի գիտակրթական համակարգը և թույլ կտան ձևավորել գիտության, տեխնոլոգիաների և ինովացիա պարունակող գիտելիքների զարգացումն ապահովող ներդաշնակ համակարգի

կայացումը՝ խթանելով մասնավոր բիզնեսի ներգրավումը դեպի գիտություն և ապահովելով այդ գիտելիքների նպատակուղղված ներդրումը կրթության և տնտեսության այս կամ այն ոլորտում:

Գիտության և տեխնոլոգիաների բնագավառում միջազգային համագործակցության ընդլայնման նպատակով կարևորվում է երրորդ մակարդակի կրթության ամբողջական բարեփոխումները, որոնց արդյունքում համալսարանները և կրթական ծրագրեր մատուցող հաստատությունները ակտիվ կհամագործակցեն այլ գիտակրթական համակարգերի ու հետազոտողների հետ: Սա ենթադրում է ֆինանսավորման մեխանիզմների վերանայում, կրթության բովանդակության միջազգայանացում ու գիտական արդյունքի հանրայնացում ու միջազգայանցում:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

3-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և Ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/how-to-match-learning-outcomes-with-the-employers-demands-1564>
- Ֆեյսբուք՝ <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/695256120531198/?type=3&theater>

IV կլոր սեղան

Փոքր և միջին ձեռնարկությունների դերը տնտեսական զարգացման համատեքստում

Օգոստոսի 1, 2014թ.

Հիմնական բանախոսներ՝

Ղևոնդ Բարիկյան, Գիտությունների թեկնածու,
 ՓՄՁ ոլորտի ներկայացուցիչ
 Մարգարիտ Մարուքյան, ՀՊՏՀ-ի փորձագետ

Չորրորդ կլոր սեղանը նվիրված էր փոքր և միջին ձեռնարկությունների/ՓՄՁ/ ոլորտի զարգացման պետական քաղաքականությանը, այդ քաղաքականության ուժեղ և թույլ կողմերին: ՓՄՁ ոլորտի զարգացումը կարևորվում է աղքատության նվազեցման և ավելի մեծ թվով մարդկանց ձեռներեցության գործում ներգրավելու առումով, որի արդյունքում կապահովվի եկամուտների արդարացի բաշխում և վերաբաշխում:

Քննարկմանը մասնակցեցել են 41 ՓՄՁ ոլորտի ներկայացուցիչներ, քաղաքականություն մշակողներ, հետազոտողներ, ուսան-

ղներ, տնտեսագետներ, միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ և այլ շահագրգիռ կողմեր:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության կարևորությունը տնտեսության մեջ պայմանավորված է մի շարք հանգամանքներով, մասնավորապես՝ միջին խավի ձևավորմամբ սոցիալական լարվածության թուլացմամբ, մրցակցային միջավայրի ամրապնդմամբ, հասարակության առավել լայն զանգվածներից ֆինանսական ռեսուրսների ներգրավման հնարավորությամբ և այլն: ՓՄՁ ոլորտի զարգացումը ռազմավարական կարևորություն ունի հատկապես փոքր տնտեսություն ունեցող երկրների համար՝ կապված մրցակցային առողջ միջավայրի ձևավորման հետ: Հետևաբար, անհրաժեշտ է պետական նպատակաուղղված ծրագիր և թիրախային աջակցություն ՀՀ-ում ՓՄՁ ոլորտի զարգացման համար: Այդ աջակցման գործիքներից մեկը հարկային արտոնությունների տրամադրումն է՝ ՓՄՁ ոլորտի համար ավելի շատ ազատ ֆինանսական միջոցներ թողնելու և շրջանառությունը մեծացնելու նպատակով:

Այսպես, հետազոտությունը անդրադարձել է ՓՄՁ-ներին հարկային և վարկային արտոնությունների տրամադրման խնդրին՝ բացահայտելու համար այն հնարավոր զարգացման ուղղությունները, որոնք կարող են գործնական նշանակություն ունենալ ՓՄՁ ոլորտի աջակցության և քաղաքականության մշակման համար:

ՀՀ Կառավարության 2014-2025 թթ. ծրագրում փոքր և միջին ձեռնարկությունների ստեղծումը և գործունեության ապահովումը սահմանված է որպես տնտեսական գերակայություն: 2014-2025թթ. ծրագրում նախատեսվում է իրականացնել ՓՄՁ ոլորտի զարգացման մի շարք միջացառումների, որոնց արդյունավետության

ցուցիչները, այնուամենայնիվ, հստակ ձևակերպված չեն: Այսպես, ծրագրում նախատեսվում են ՓՄՁ ոլորտի աջակցության հետևյալն միջոցառումները.

1. Պետական վարկային երաշխավորությունների փորձի շարունակությունը և ընդլայնումը այն գործող և սկսնակ ՓՄՁ-ների համար, որոնք ունեն արտահանման, ներմուծման փոխարինման կամ գիտելիքների արտադրության ներուժ՝ գերակայություն տալով մարզերում գործող ձեռնարկություններին:
2. Սկսնակ գործարարության կայացմանն աջակցություն՝ ներառյալ կարողությունների և հմտությունների զարգացման, գործարար պլանավորման և սկսնակ գործարարներին ֆինանսների հասանելիության ապահովման միջոցառումները:
3. Ֆինանսական ռեսուրսների հասանելիության ապահովում՝ գրավի կամ դրա իրացվելիության անբավարարության, բարձր ռիսկերի և այլ խոչընդոտների վերացման և կառավարման գործիքների միջոցով:
4. Կրթական և խորհրդատվական աջակցություն՝ հատկապես, եթե շուկայական գործող մեխանիզմները չեն ապահովում դրանք կամ կապված են մեծ տրանսակցիոն ծախսերի հետ: Առանձին ուղղությամբ պետական ծրագրերը միտված կլինեն գործարար ծառայություններ մատուցող ընկերությունների կարողությունների զարգացմանը:
5. Ուղղակի աջակցություն գործող և սկսնակ ՓՄՁ-ներին՝ շուկաների հասանելիության ապահովման, ինչպես նաև տեղեկատվական օգնության նպատակով:
6. Պետական գնումների համակարգի հասանելիության ապահովում ՓՄՁ-ների համար: Վերանայման պետք է

ենթարկվեն պետական գնումների այն ընթացակարգերը, որոնք առանց արդարացի հիմնավորման նպատակի խոչընդոտներ են ստեղծում համապատասխան ոլորտում գործող ՓՄՁ-ների համար:

Նշված քաղաքականության արդյունքում ակնկալվում է տնտեսությունում ՓՄՁ-ների դերի բարձրացում. 2025թ.-ին ՓՄՁ-ների ավելացրած արժեքի տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում կաճի՝ 2012-ի մոտ 40 տոկոսից հասնելով 60 տոկոսի: Նախատեսվում է նաև ՓՄՁ-ների մրցունակությունը բնորոշող հիմնական ցուցանիշի՝ աշխատանքի արտադրողականության աճ 2-3 անգամ:

Վերը նշված ծրագրի համաձայն, անհրաժեշտ է 13 տարի շարունակ ապահովել տարեկան 1.5 տոկոս ՓՄՁ-ների ավելացված արժեքի աճ ՀՆԱ-ում:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- ՓՄՁ ոլորտի հարկային քաղաքականությունը պետք է ուղղված լինի մրցակցային անհավասար պայմանների հաղթահարմանը,
- ՓՄՁ ոլորտի զարգացման խնդիրները կարելի է և անհրաժեշտ է լուծել ոչ միայն հարկային արտոնությունների տրամադրման և վարկային արտոնյալ պայմանների ստեղծմամբ, այլ որակական աճին միտված նախաձեռնություններով,
- Վարկավորման ծավալների աճին զուգահեռ անհրաժեշտ է վերլուծել ՓՄՁ ոլորտում արտադրողականության և շրջանառության աճի դինամիկան՝ ոլորտի ձեռնարկությունների քանակի նվազման վտանգները կանխատեսելու և կանխարգելելու համար:

- ՓՄՁ հանդեպ պետական հարկային քաղաքականության հիմքում պետք է դրվի այն ճախողումների շտկումը, որոնք առաջանում են անկատար շուկայական տնտեսության և ենթակառուցվածքների թերի զարգացման հետևանքով:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

4-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/am/fourth-roundtable-discussion-on-role-of-sme-sector-in-ra-1572>
- Ֆեյսբուք՝ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=985888194801321&id=243586022364879

V կլոր սեղան

Ֆինանսական համակարգի դերը ներառական աճի խթանման գործընթացում

Սեպտեմբերի 25, 2014թ.

Հիմնական բանախոս՝

Հասմիկ Ղահրամանյան, տնտեսագիտության թեկնածու,

ՀՀ Կենտրոնական բանկ

Հինգերորդ՝ «Ֆինանսական համակարգի դերը ներառական աճի խթանման գործընթացում» թեմայով կլոր սեղան-քննարկումը նվիրված էր ՀՀ ֆինանսական ոլորտի խնդիրներին:

Ֆինանսական բնագավառում հասանելիության բարձրացումը ապահովում է ֆինանսական ոլորտի ներառականությունը, այն խոցելի խմբերին հնարավորություններ է տրամադրում ստանալ և պատասխանատու կերպով օգտագործել ֆինանսական միջոցները, որը տնտեսության զարգացմանը զուգահեռ ապահովում է լրացուցիչ եկամտի հնարավորություն և նպաստում է աղքատության նվազեցմանը:

Հիմնական բանախոսը անդրադարձավ ֆինանսական ոլորտի խնդիրներին, փորձելով բացահայտել թույլ կողմերը և

ներկայացրեց ֆինանսական ոլորտի կարևորությունը ներառական աճի գործընթացում:

Քննարկմանը ակտիվորեն մասնակցեցին միջազգային կազմակերպությունների, ՀԿ-ների, պետական հաստատությունների շահագրգիռ ներկայացուցիչներ, քաղաքականություն մշակողներ, հետազոտողներ, ինչպես նաև ուսանողներ:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Վերջին երկու տասնամյակներում ֆինանսական հատվածի զարգացումն ավելի է կարևորվում տնտեսագետների կողմից՝ որպես տնտեսության զարգացման նախադրյալ: Ֆինանսական ինստիտուտները ստեղծում են միջավայր, որտեղ ձևավորվում են խնայողություններ, իսկ արդյունավետ գործող ֆինանսական համակարգը նպաստում է տնտեսության արտադրողականության աճին՝ տնտեսությունում իրացվելիության օպտիմալ մրցակցային տեղաբաշխման միջոցով:

Այժմ նաև լայնորեն քննարկվում է ֆինանսական համակարգի օպտիմալ վերին սահմանի հարցը. ասվածի վկայությունն է վերջին ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը, որը սկսվեց չափազանց զարգացած ֆինանսական համակարգ ունեցող երկրներից, տարածվեց ամբողջ աշխարհում: Սակայն դեռևս գնահատված չէ շեմային այն մակարդակը, որից այն կողմ ֆինանսական համակարգը կարող է չափից ավելի մեծանալ և խնդրահարույց դառնալ տնտեսական աճի համար:

Ֆինանսական հատվածում պետական քաղաքականությունը Կենտրոնական բանկն իրականացվում է երկու ուղղությամբ՝ դրամավարկային և ֆինանսական կայունության ապահովման միջոցով:

Դրամավարկային կայունությունն ունի հստակ չափանիշ՝

գների կայունության ապահովումը, որի մակարդակը տնտեսական աճի ապահովման տեսանկյունից սահմանվել է տարեկան 4%-ը: Դրամավարկային կայունությունը՝ գնաճի ցածր և կայուն մակարդակը տարիներ շարունակ ՀՀ-ում ապահովել է տնտեսական ակտիվության աճ, որը նաև ներառական է եղել՝ աղքատության կրճատման շնորհիվ:

Եթե դրամավարկային կայունությունն ունի հստակ չափանիշ, ապա ֆինանսական կայունության չափանիշները մի քանիսն են. ֆինանսական համակարգը խափանումից զերծ պահելը, ֆինանսական համակարգի իրացվելիության ապահովումը, գործարքների և փոխանցումների անխափանությունը, խնայողությունների արդյունավետ տեղաբաշխումը:

ՀՀ-ում ֆինանսական կայունության դերը ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի պայմաններում զգալի է եղել ոչ միայն տնտեսական աճի, այլ նաև՝ դրամավարկային կայունության ապահովման համար: Ավանդների և վարկերի աճը շարունակվել է անգամ ճգնաժամի ժամանակահատվածում, որին հետևել է ֆինանսական միջնորդության աճը: Այստեղ Կենտրոնական բանկի քաղաքականությունից բացի էական է եղել նաև Կառավարության դերը՝ տնտեսության տարազանման նպատակի ներքո համակարգաստեղծ, արտահանող ճյուղերին վարկավորման բարենպաստ պայմանների ստեղծմամբ, գյուղատնտեսության ճյուղի ներուժի ավելացման նպատակով այդ ճյուղին տրամադրվող վարկերի տոկոսավճարների սուբսիդավորման քաղաքականությամբ:

Ֆինանսական համակարգի կարգավորման և վերահսկողության դաշտը շարունակում է պահպանել առաջատար դիրքերը տարածաշրջանում: Ֆինանսական համակարգի կարգավորման դաշտի զարգացման, ֆինանսական համակարգում սպառողների շահերի պաշտպանության

և ֆինանսական գրագիտության մակարդակի հետագա բարձրացման նպատակով նախաձեռնած և ընթացքում գտնվող նախագծերի իրականացումը ֆինանսական ծառայությունների ներթափանցման և ֆինանսական միջնորդության խորացման լրացուցիչ նախադրյալներ է ստեղծում:

Ամփոփելով, հարկ է նշել, որ ֆինանսական զարգացումը առաջ է անցել տնտեսության զարգացման տեմպերից, երբ համադրում ենք ֆինանսական զարգացման աստիճանի և 1 շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի դիրքը աշխարհի երկրների հետ:

Իրական և ֆինանսական հատվածների զարգացման մակարդակների նման տարբերության պարագայում ներառական տնտեսական աճի ապահովման համար ֆինանսական զարգացումը չի կարող լինել հիմնական խոչընդոտ՝ անհրաժեշտ են կառուցվածքային փոփոխություններ տնտեսության իրական հատվածում, ինչն էլ հնարավորություն կտա լայն զանգվածներին ներգրավվել տնտեսական գործունեության մեջ: Իհարկե, կարիք կա նաև ֆինանսական հատվածի բարեփոխումների, սակայն ներառական զարգացման հիմնական շեշտը պետք է դնել կառուցվածքային բարեփոխումների, տնտեսական միջավայրի բարելավման վրա:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- Ինստիտուցիոնալ (տեղեկատվական և գործառնական) ծախսերի կրճատումը հնարավորություն է տալիս աղքատներին ձեռք բերել ֆինանսական միջոցներ
- Ներառականացումը կախված է զարգացման շեմային մակարդակից
- Դրամավարկային կայունությունը ՀՀ-ում տվել է դրական արդյունք ներառական աճի տեսակետից
- Ավելի բարձր գնաճի պարագայում կարճաժամկետ

հատվածում գրանցվող բարձր տնտեսական աճը ներառական չէր լինի

- Ֆինանսական կայունությունը ՀՀ-ում նպաստել է դրամավարկային կայունությանը և տնտեսական աճին,
- Անհրաժեշտ է իրականացնել շարունակական կառուցվածքային բարեփոխումներ,
- Անընդհատ իրականացնել ֆինանսական համակարգի վերլուծություն՝ բարելավման ուղղությունների հստակեցման նպատակով,
- Կատարելագործել ֆինանսական համակարգում առկա ռիսկերի գնահատման մեթոդները՝ հիմնվելով միջազգային փորձի վրա,
- Մշակել և ներդնել ֆինանսական կայունության ապահովման և ճգնաժամի կառավարման արդյունավետ համակարգեր,
- Ապահովել հասարակության լայն շերտերի համար ֆինանսական կրթման մի շարք ծրագրեր և դրանով իսկ բարձրացնել հասարակության տեղեկացվածությունը ֆինանսական ոլորտի վերաբերյալ:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

5-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/discussion-on-role-of-financial-system-in-inclusive-growth-process-at-asue-1671>
- Ֆեյսբուք՝ <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/753725691350907/?type=3&theater>

VI կլոր սեղան

Հայաստանի Հանրապետության ագրարային քաղաքականությունը և միջազգային համագործակցությունը

Փետրվարի 18, 2015թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Արմեն Հարությունյան,

ՀՀ Գյուղատնտեսության նախարարի տեղակալ
Մկրտիչ Այվազյան, Ռազմավարական զարգացման
գործակալության նախագահ

Վեցերորդ կլոր սեղանը նվիրված էր Հայաստանի գյուղատնտեսության ոլորտին և միջազգային համագործակցության հնարավորություններին: Տնտեսական համակարգի անցումը պահանջեց կառուցվածքային կանոնավորման ծրագրեր՝ հիմնված նոր օրենսդրական և կառուցվածքային աջակցության, տնտեսական ազատականացման թիրախների և շուկայամետ բարեփոխումների վրա:

Գյուղատնտեսությունը հանդիսանում է տնտեսական համակարգի հենասյունը, քանի որ բացի սնունդ և հումք մատակարարելուց, այն ապահովում է զբաղվածության

հնարավորություն բնակչության շատ մեծ տոկոսի համար: Բանախոսները նշեցին գյուղատնտեսություն կարևորությունը Հայաստանի տնտեսության համար և այն փաստը, որ պարենային անվտանգությունը գերակայություն է հանդիսանում պետական քաղաքականության ծրագրերի, տնտեսական բարեփոխումների և կայուն գյուղատնտեսության զարգացման համար:

Հիմնական բանախոսները ներկայացրեցին (ա) Հայաստանի Հանրապետությունում ՌԶԳ-ի կողմից իրականացվող գյուղատնտեսության զարգացման ծրագրերը և (բ) ՀՀ Ագրարային քաղաքականությունը և միջազգային համագործակցությունը:

Դեբատում մասնակցեցին ավելի քան 40 պետական և միջազգային կազմակերպությունների, ՀԿ-ների ներկայացուցիչներ, հետազոտողներ, ինչպես նաև՝ ուսանողներ:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Հանրապետության տնտեսության ազատականացումը, հողի և գյուղատնտեսական արտադրության մյուս միջոցների, արտադրական և սպասարկող ենթակառուցվածքների, գյուղմթերք իրացնող և վերամշակող կազմակերպությունների մասնավորեցումը հուսալի նախադրյալներ են ստեղծել գյուղում առկա ներուժի արդյունավետ օգտագործման համար: Այդուհանդերձ, հաշվի առնելով ագրարային ոլորտի առանձնահատկությունները, ագրարային հատվածում ստեղծված իրավիճակը, ծառայած խնդիրների մասշտաբներն ու հրատապությունը, երկրի պարենային անվտանգության և գյուղական տարածքների զարգացման առաջնահերթությունը, կարևորվում է գյուղատնտեսության և գյուղին պետական ակտիվ աջակցությունը: Այն առավելապես ուղղված է ագրարային ոլորտում իրավական հիմքի ձևավորմանը, գյուղատնտեսությունում

տնտեսավարողների համար գործունեության և ներդրումների բարենպաստ պայմանների ապահովմանը, գյուղատնտեսության ենթակառուցվածքների զարգացմանը, արտահանման ուղղվածություն ունեցող արտադրության խթանմանը, արդիական տեխնոլոգիաների ներդրմանը, սննդամթերքի անվտանգության և մասնագիտական խորհրդատվության համակարգերի զարգացմանը և այլն:

Ագրարային ոլորտում ուղենիշային փաստաթղթերից են Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծրագիրը և Հայաստանի Հանրապետության գյուղի և գյուղատնտեսության 2010-2020 թվականների կայուն զարգացման ռազմավարությունը, որում նախանշվում են ագրարային քաղաքականության հիմնական ուղղությունները և դրանց իրականացումն ապահովող միջոցառումները: Միաժամանակ ռազմավարությամբ սահմանվում են գյուղատնտեսության ոլորտի գերակայությունները:

Ռազմավարության հիմնական խնդիրներն են՝

- 1) Ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքների հաղթահարում և հակաճգնաժամային մեխանիզմների ներդրում,
- 2) Ագրարային բարեփոխումների խորացում, գյուղատնտեսական կոոպերատիվների զարգացում,
- 3) Պարենային ապահովության մակարդակի բարձրացում, սննդամթերքի անվտանգության և հիմնական պարենային մթերքների ինքնաբավության նվազագույն մակարդակի ապահովում,
- 4) Տեղական արտադրության գյուղատնտեսական արտադրանքի մրցունակության բարձրացում, ըստ նպատակահարմարության՝ ներմուծվող պարենամթերքի փոխարինում և արտահանման ուղղվածություն ունեցող

- գյուղատնտեսության զարգացում,
- 5) Գոտիական մասնագիտացում և արտադրության ռացիոնալ տեղաբաշխում,
 - 6) Սննդամթերքի անվտանգության ապահովում,
 - 7) Հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացում,
 - 8) Օրգանական գյուղատնտեսության զարգացում,
 - 9) Բուսաբուծության զարգացում.
 - 10) Անասնաբուծության զարգացում.
 - 11) Գյուղատնտեսական հումքի վերամշակում.
 - 12) Գյուղատնտեսության արտադրատեխնիկական սպասարկումների զարգացում և արտադրության տեխնիկական հագեցվածության բարձրացում,
 - 13) Գյուղի սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացում,
 - 14) Գյուղատնտեսական ռիսկերի մեղմացում,
 - 15) Ագրարային ոլորտի վարկավորման բարելավում,
 - 16) Ագրարային ոլորտի գիտակրթական, խորհրդատվական համակարգի բարելավում,
 - 17) Գյուղատնտեսության հաշվառման համակարգի բարելավում:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- Ելնելով անհրաժեշտությունից կամ ոլորտում առկա խոչընդոտներից՝ առաջարկվել է իրականացնել որոշակի օրենսդրաիրավական բնույթի բարեփոխումներ, այդ թվում՝
 - ✓ Օրգանական գյուղատնտեսության մասին օրենքի փոփոխություն կամ լրամշակում,
 - ✓ Գյուղատնտեսության մասին օրենքի ընդունում,

- ✓ Գյուղատնտեսական կոոպերացիաների մասին օրենքի ընդունում,
- Հայաստանի Հանրապետության ագրարային քաղաքականությունը դեռևս հիմնավոր ձևով չի ներառում ագրովերամշակման և գյուղատնտեսության սպասարկման ոլորտները, ինչի առիթով առաջարկվել է միջազգային համագործակցության մարտահրավեր համարել այս հիմնախնդրի լուծումը,
- Կարևոր գերակայություն է գյուղատնտեսության ապահովագրական համակարգի ներդրումը՝ նախապատվությունը տալով պետական աջակցմամբ առավել մատչելի ապահովագրական կառուցակարգերին,
- Պետական աջակցության գործող ծրագրերի արդյունավետությունը դեռևս ցածր է, անհրաժեշտ է կարևորել դրանց հասցեկանությունը, նյութական միջոցների բաշխման թափանցիկությունը և գնահատել յուրաքանչյուր ծրագրից ակնկալվող արդյունքները,
- Անհրաժեշտ է կարևորել միջազգային համագործակցության տարբեր ծրագրերի համակարգումը՝ նախապատվությունը տալով տեղեկատվական հարթակի ձևավորմանը և վերջինիս շրջանակներում՝ կարևորագույն ծրագրերի պարբերաբար քննարկմանը,
- Անհրաժեշտ է ըստ արշանվույն գնահատել մարդկային կապիտալը և մոտիվացնել,
- Ագրարային ոլորտում իրականացվող մի շարք միջազգային ծրագրերի համակարգման շրջանակներում անհրաժեշտ է առավել օպտիմալացնել ծրագրերի աշխարհագրությունը՝ նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ ներկայումս ՀՀ ագրարային ոլորտում իրականացվող ծրագրերը

հավասարաչափ չեն բաշխված առանձին մարզերում և տարածաշրջաններում,

- Անհրաժեշտ է նաև մշակել և կիրառել ՀՀ ագրարային ոլորտում իրականացվող միջազգային ծրագրերի մասին համապարփակ տեղեկատվության տարածման մեխանիզմներ,
- Եվրասիական տնտեսական միությանն անդամակցության հետ կապված անհրաժեշտ է հստակեցնել գյուղմթերքի արտահանման և ներմուծման կառուցակարգերն ու ընթացակարգերը:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

6-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և Ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/the-problems-of-ra-agrarian-policy-and-international-cooperation-were-discussed-in-aseu-1903>
- Ֆեյսբուք՝ <https://www.facebook.com/243586022364879/photos/a.244663185590496.59504.243586022364879/835736396483169/?type=3&theater>

VII կլոր սեղան

Ջրոսաշրջության արդյունաբերությունը ՀՀ-ում. զարգացման հեռանկարները և այլընտրանքային լուծումները

Մարտի 11, 2014թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Մերի Գրիգորյան, ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարության
Ջրոսաշրջության և տնտեսական զարգացման
բաժնի պետի տեղակալ

Հասմիկ Համբարձումյան, տնտեսագիտության թեկնածու,
ՀՊՏՀ Ջրոսաշրջության կառավարման ամբիոնի դասախոս

Յոթերորդ կլոր սեղան-քննարկումը նվիրված էր Հայաստանի Հանրապետությունում զբոսաշրջության ոլորտի խնդիրներին և զարգացման հեռանկարներին: Հիմնական բանախոսները ներկայացրեցին զբոսաշրջության ոլորտի ազդեցության կարևորությունը երկրի տնտեսության զարգացման վրա, նշելով զբոսաշրջության բազմապատկիչ կառուցակարգը բնակչության եկամուտների ստացման, աշխատատեղերի հիմնման և հարակից ոլորտների զարգացման գործում:

Անդրադառնալով Հայաստանի Հանրապետությունում

զբոսաշրջության ոլորտի հիմնահարցերին, ներկայացվեցին զբոսաշրջության զարգացման պետական քաղաքականությունը և զբոսաշրջության ոլորտի ներկայիս իրավիճակը, ինչպես նաև՝ ոլորտի զարգացման գերակայությունները և առաջարկությունները:

Քննարկմանը մասնակցեցին զբոսաշրջության ոլորտը ներկայացնող 41 մասնակիցներ՝ քաղաքականություն մշակողներ, հետազոտողներ, պրոֆեսորներ, ուսանողներ, տնտեսագետներ, միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ և այլ շահագրգիռ կողմեր:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Զբոսաշրջության զարգացման առաջանցիկ տեմպերը, զբոսաշրջային հոսքերի տարեցտարի ավելացումը, տնտեսական բարգձարկչի էֆեկտը և այլ դրական ազդեցություններ այն գրավիչ են դարձնում ՀՀ-ի նման զարգացող մի շարք երկրների համար՝ որպես տնտեսական կատալիզատորի և համաշխարհային տնտեսական միջավայրին ինտեգրվելու հնարավորության: Սակայն, արդյոք հետխորհրդային տնտեսական համակարգը ունի բավարար կարողություն՝ ապահովելու զբոսաշրջության ոլորտի զարգացումը և արդյոք զբոսաշրջության ոլորտը ունակ է դառնալ ՀՀ տնտեսական վերածննդի շարժիչ ուժերից մեկը: Չնվազեցնելով զբոսաշրջության կարևոր նշանակությունը տնտեսական և սոցիալական հարաբերություններում, այնուամենայնիվ, ակնհայտ է, որ ՀՀ-ում զբոսաշրջությունը գերակա ճյուղ համարվելուց անգամ տարիներ անց էական ազդեցություն չունի ՀՆԱ-ի ձևավորման, ներդրումների ներգրավման կամ նոր աշխատատեղերի ստեղծման . թե՛ ՀՆԱ-ում, թե՛ օտարերկրյա ընդհանուր և ուղղակի ներդրումներում, թե՛ զբաղվածության համակարգում զբոսաշրջության արդյունաբերության մասնաբաժինը չի հասնում 2%-ի:

Անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ զբոսաշրջությունն օժտված է տնտեսության վրա ոչ միայն ուղղակի, այլև անուղղակի ազդեցության ներուժով: Առաջադրված խնդիրը բացահայտելու համար անհրաժեշտություն է առաջանում վերլուծել ՀՀ-ում զբոսաշրջության թե՛ ուղղակի և թե՛ անուղղակի ազդեցության աստիճանը, իհարկե հաշվի առնելով տվյալների ամբողջականությունն ու դրանց ընձեռած հնարավորությունները:

Եվ արդեն մի քանի տարի է, ինչ զբոսաշրջությունը Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը հռչակել է որպես տնտեսության զարգացման գերակա ոլորտներից մեկը: Չնայած պետության և մասնավոր հատվածի կողմից ձեռնարկվող քայլերին, այս ոլորտը կարիք է զգում մշտական ուշադրության ու նորարարական մոտեցումների:

Այնուամենայնիվ, իրականացված հետազոտության արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՀՀ-ում զբոսաշրջության զարգացման համար առկա են մի շարք խոչընդոտներ, մասնավորապես՝

- ՀՀ ներգնա զբոսաշրջային հոսքերի աճը էական ազդեցություն չունի զբոսաշրջային արտաքին առևտրային հաշվեկշռի վրա: Անկախ ներգնա զբոսաշրջության աճից, կապիտալի ներհոսքը սահմանափակ է:
- Ներգնա զբոսաշրջության արդյունքում ձևավորված եկամուտների մի մասը արտահանվում է՝ ոլորտի սպասարկմանն անհրաժեշտ ապրանքներ և ծառայություններ ձեռք բերելու համար:
- Զբոսաշրջության ոլորտի ազդեցությունը ՀՆԱ-ի վրա դեռ չնչին է, այն դեպքում, երբ կացության և սննդի կազմակերպությունների գործունեության ծավալները աճում են, իսկ զբոսաշրջային կազմակերպությունների առանց այն էլ չնչին ծավալները նվազման միտում ունեն:

- Թե՛ ուղղակի և թե՛ ընդամենը ներդրումներում զբոսաշրջության ոլորտի ենթակառուցվածքներում ներդրումների փոքր տեսակարար կշիռը վկայում է դրանց ներդրումային ցածր գրավչության մասին:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- Նպաստել ներքին զբոսաշրջության զարգացմանը, որի շնորհիվ հնարավոր է կապիտալի արտահոսքի նվազում, ինչն էլ լրացուցիչ խթան է զբոսաշրջային արտաքին հաշվեկշռի բարելավման:
- Լրացուցիչ միջոցառումների կազմակերպմամբ նպաստել զբոսաշրջիկների լրացուցիչ ծախսերին, ինչը հնարավորություն կտա ավելացնել կապիտալի ներհոսքը:
- արտոնյալ պայմաններ սահմանել ներքին արտադրողից ապրանքների և ծառայությունների գնման համար,
- ծառայությունների բազմատեսականացման միջոցով մեծացնել ներքին սպառման տեսակարար կշիռը,
- խթանել ազգային արտադրանքի սպառումը՝ առաջնորդման գործիքների միջոցով:
- առաջարկվող զբոսաշրջային փաթեթների ճկունության ապահովում,
- զբոսաշրջային կազմակերպությունների կողմից առաջարկվող զբոսաշրջային փաթեթների գնային և ոչ գնային առավելությունների սահմանում՝ ներքին և ներգնա զբոսաշրջային փաթեթների իրացման համակարգում,
- կացության ոլորտում գործող կազմակերպությունների լրացուցիչ ծառայությունների ճկուն համակարգի ձևավորում և առաջնորդում,

- զբոսաշրջային անիմացիաների և այլ լրացուցիչ ծառայությունների ներառում զբոսաշրջային փաթեթներում:
- պետություն-մասնավոր հատված համագործակցության շրջանակներում առավել ուշադրություն դարձնել զբոսաշրջային ենթակառուցվածքների զարգացման հնարավորություններին, ինչը կնպաստի թե՛ ազգային և թե՛ միջազգային ներդրողներին առավել շահագրգռված լինել ոլորտում իրականացվող ներդրումներով,
- մշակել միջոցառումների ծրագիր զբոսաշրջային ոլորտի ապակենտրոնացման ուղղությամբ՝ հաշվի առնելով Կառավարության կողմից հաստատված զբոսաշրջային կենտրոնների զարգացման ծրագրերն ու դրանց հասանելիության բարձրացման հնարավորությունները,
- շահագրգռել միջազգային տուրօպերատորներին՝ տարածաշրջանային զբոսաշրջության զարգացման և ներդրումների ներգրավման նպատակով: Դրա արդյունքում հնարավոր են նաև ՀՀ զբոսաշրջային շուկայում գործող թույլ զբոսաշրջային կազմակերպությունների միավորումներ և մրցակցության ինտենսիվության բարձրացում:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

7-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և Ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/am/tourism-sector-development-perspectives-and-opportunities-were-discussed-at-asue-1933>
- Ֆեյսբուք՝ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=846754965381312&id=243586022364879

VIII կլոր սեղան

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ազդեցությունը Հայաստանի ներառական աճի վրա. խոչընդոտներ և մարտահրավերներ

Հունիսի 23, 2015թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Բագրատ Ենգիբարյան, Ձեռնարկությունների ինկուբատոր հիմնադրամի տնօրեն

Սևակ Հովհաննիսյան, “EV Consulting” ՓԲԸ հանրային խորհրդատվության ղեկավար

Կարեն Վարդանյան՝ Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ձեռնարկությունների միության գործադիր տնօրեն

«Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ազդեցությունը Հայաստանի ներառական աճի վրա. խոչընդոտներ և մարտահրավերներ» վերնագրով ութերորդ կլոր սեղան-քննարկումը նվիրված էր Հայաստանի Հանրապետությունում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտին: Տարբեր տեսանկյուններից ներկայացվեցին ոլորտի խնդիրներն ու հնարավորությունները: Քննարկվեցին տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի հիմնական մակրոտնտեսական

չափորոշիչները, մրցակցային առավելությունները, օրենսդրական դաշտը, Կառավարության որոշումները, ակադեմիական միջավայրը և բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների և մասնավոր հատվածի ընկերությունների միջև համագործակցության հնարավորությունները: Կլոր սեղանի քննարկման ընթացքում հիմնական բանախոսների կողմից ներկայացվեցին հետևյալ թեմաները. “Տեխնոլոգիական ոլորտի վերջին զարգացումները՝ խոչընդոտները և խնդիրները” և “Աշխատաշուկայի համար աշխատողներ պատրաստելու համար պահանջվող կրթական բարեփոխումները և ուսուցումը”:

Քննարկմանը մասնակցեցին 50 ներկայացուցիչներ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններից, ՏՏ մասնավոր ընկերություններից, գործատուներ, հետազոտողներ, ուսանողներ, միջազգային կազմակերպությունների և ՀԿ-ների ներկայացուցիչներ և այլ շահագրգիռ կողմեր:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Համաշխարհային տնտեսության աճի արագ տեմպերը վերջին տասնամյակում պայմանավորված են տեղեկատվական և բարձր տեխնոլոգիաների բնագավառում կատարված նորամուծություններով և տարբեր արդյունաբերական ճյուղերում դրանց կիրառմամբ: Դեռևս Խորհրդային Միության իշխանության տարիներին լինելով ծրագրային ապահովման մշակման, արդյունաբերական հաշվարկման, էլեկտրոնիկայի, կիսահաղորդիչների արտադրության կենտրոն և պահպանելով տեխնոլոգիական ոլորտում զարգացման մեծ ներուժը, Հայաստանը շարունակում է տարածաշրջանում առաջատար դիրքեր զբաղեցնել տեղեկատվական և բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտում, ինչը պայմանավորված է իր բավականին բարձր մրցակցային ներուժ

ունեցող աշխատուժով, ՀՆԱ-ում ունեցած իր մասնաբաժնով, ինչպես նաև ընկերությունների թվի ու ընդհանուր շրջանառության աճի տեմպերով:

Ընդհանուր ոլորտի շրջանառությունը, որը կազմված է ծրագրային ապահովման և ինտերնետ ծառայությունների ոլորտներից, հասել է 474.9 ԱՄԴ ինչը համապատասխանում է 25.2% աճի 2013-ի համեմատ:

Հայաստանում մրցակցային բարձր առավելություններ ունեցող տեխնիկական աշխատուժի շնորհիվ ՏՀՏ խոշոր ընկերությունների և վերագգային կազմակերպությունների համար նպաստավոր ու շահավետ ներդրումային պայմաններ են ապահովվում: Հայաստանյան ՏՀՏ ընկերությունների հիմնական մասնագիտացումներն են՝ ներկառուցված ծրագրային ապահովման մշակումը և կիսահաղորդիչների նախագծումը, ծրագրային ապահովման պատվերները և արտապատվիրումը, ֆինանսական ծրագրերի մշակումը, մուլտիմեդիային նախագծումը, վեբ ծրագրավորումը, տեղեկատվական համակարգերը և համակարգերի ինտեգրումը: Հայաստանը լուրջ նվաճումներով առանձնանում է հատկապես կիսահաղորդիչների նախագծման ծրագրերի և դրանց հարակից մտավոր սեփականության օբյեկտների ստեղծման բնագավառում:

Ներկայումս Հայաստանում գործում են 400 ՏՀՏ ընկերություններ, որոնց մեծամասնությունը տեղակայված է Երևանում, այնուամենայնիվ, մարզային զարգացման ծրագրերի շրջանակում կրթական և գործարար ենթակառուցվածքների զարգացման շնորհիվ գործող ընկերությունների թիվը տարեցտարի աճում է ՀՀ այլ մարզերում, հատկապես Շիրակի և Լոռու մարզերում:

Հայաստանի տեղեկատվական և հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների ոլորտի հետազոտությունն իրականացվում է 2002թ-ից: Հետազոտությամբ նպատակ է դրվում հետևել

ՏՀՏ ոլորտում արձանագրվող զարգացմանը և անհրաժեշտ միջոցառումներ իրականացնել՝ ուղղված վերհանված խնդիրների կարգավորմանը:

Այսօր հայաստանյան ՏՏ ընկերությունները կարող են առաջարկել միջազգային բարձր ստանդարտներին համապատասխանող արտադրանք ու ծառայություններ: Սակայն դեռևս կան որոշակի խնդիրներ արտաքին շուկաներ դուրս գալու և ՏՏ ոլորտի համար մասնագետներ պատրաստելու հարցում: Այս տեսանկյունից կարևոր է կառավարության կողմից խրախուսման քաղաքականության և շարունակական աջակցման ծրագրերի իրականացումը:

Չնայած տեղական ընկերությունների կողմից կադրերի վերապատրաստումը համարվում է իրենց զարգացման կարևորագույն բաղադրիչ՝ նրանցից քչերն են ի վիճակի ապահովել աշխատակիցների շարունակական վերապատրաստման գործընթացը: Այս հարցում մեծ դեր է խաղում անհրաժեշտ միջոցների ու համապատասխան անձնակազմի առկայությունը: Շատ ընկերություններում ԲՈՒՀ-երի նոր շրջանավարտներն անցնում են չվարձատրվող աշխատանքային պրակտիկա: Ընդունված է, որ պրակտիկա անցնողները նախ վերապատրաստվում են, ընդգրկվում են ընկերության ոչ առաջնային գործունեության մեջ, այնուհետև նրանցից լավագույններն ընտրվում են մշտական աշխատանքի: Նորեկ աշխատողները սովորաբար աշխատանքի են անցնում միայն երկուսից ավելի ամիս անց:

Հաջորդ հիմնական ենթախնդիրը որակական փոփոխություններն են, միայն կադրերի առկայությունը բավարար չէ, քանի որ դաշտում անհրաժեշտություն կա որակյալ նոր մարտահրավերների, ստեղծագործ, մտածող մասնագետների ձևավորման: Բուհում անհրաժեշտ է ստեղծագործ միջավայր ձևավորել, որպեսզի մարդ աշխատանքի անցնելիս պատրաստ լինի ստեղծագործելու՝

առավել ևս տեխնոլոգիական ոլորտում:

Հաջորդ խոչընդոտը ձեռներեցությունն է. ունենք մեծաքանակ մասնագետներ, ովքեր որակյալ աշխատանք են կատարում, բայց քիչ են ձեռներեցները, ովքեր պատրաստ են սեփական բիզնեսը հիմնելու, թիմ ղեկավարելու, որոշակի խնդիրներ լուծելու:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի SS ոլորտը ունի արտահանման հսկայական ներուժ և որպես այդպիսին կարող է մեծ ներդրում ունենալ Հայաստանի տնտեսության աճի ու զարգացման գործում: Քննարկման արդյունքում առաջարկությունները արվեցին հիմնականում մասնավոր և կրթական հատվածի համագործակցության վերաբերյալ, մասնավորապես.

- Փոփոխությունների իրականացումը պետք է լինի երկուստեք: Ցանկալի է ապահովել մասնավոր հատվածի հետ համալսարանների ավելի սերտ համագործակցությունը՝ նրանց մասնակցությամբ կրթական ծրագրերի իրականացման նպատակով: Ըստ էության, բուհական համակարգը պատրաստակամ է փոփոխությունների և SS ոլորտի կազմակերպություններն էլ պետք է մշակույթ ունենան մասնակցելու այդ փոփոխությունների,
- Բարձրագույն կրթության համակարգում այս ոլորտի մասնագետների պատրաստման համար ավելացնել պետական պատվերով հատկացվող տեղերի թիվը պետության կողմից, որը շահավետ ներդրում է հետագա զարգացման տեսանկյունից,
- SS ոլորտի առավել շատ պրակտիկ մասնագետներ ներգրավել կրթության գործընթացում՝ դասավանդման և

- կրթական ծրագրերի կազմման համար,
- Ստեղծել վերապատրաստման կենտրոններ և իրականացնել վերապատրաստումներ՝ ոլորտի մասնագետների համար,
 - Ակտիվ պրոպագանդա վարել ավագ դպրոցներում՝ ճարտարագիտական մասնագիտությունների համար, քանի որ, ըստ էության, մասնագետների նկատմամբ պահանջարկը գերազանցում է շրջանավարտների թիվը,
 - Ոլորտում իրականացվող բարեփոխումներն սկսել դպրոցներից: Քանի որ նման փորձառություն արդեն առկա է, և որոշ դպրոցներում կան ռոբոտաշինության խմբակներ:
 - Վերանայել երկրորդ մակարդակի կրթությունը՝ ներդնելով 1 տարվա պրակտիկա կամ ուսումնական պլանով չնախատեսված պրակտիկա՝ ուսումնառության ընթացքում,
 - Համալսարաններում ունենալ ձեռնարկությունների հետ համագործակցության խորուրդ,
 - Ստեղծել համագործակցային ծրագրեր արտասահմանյան համալսարանների հետ՝ առավել մրցունակ մասնագետներ պատրաստելու նպատակով:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

8-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/correct-orbit-and-principles-of-education-for-it-industry-discussions-of-inclusive-growth-2109>
- Ֆեյսբուք՝ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=912038088852999&id=243586022364879

IX կլոր սեղան

Մրցակցային միջավայրի, արտահանման և ներմուծման ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության ներառական աճի վրա

Օգոստոսի 6, 2015թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Գրիգոր Նազարյան, գիտությունների թեկնածու, ՀՊՏՀ-ի Միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ամբիոնի վարիչ

Դավիթ Հախվերդյան, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Իներորդ հանդիպումը նվիրված էր Հայաստանի Հանրապետությունում մրցակցային միջավայրի քննարկմանը: Հրավիրված հիմնական բանախոսները ներկայացրեցին Հայաստանի Հանրապետությունում մրցակցային միջավայրը և մրցակցությունը, երկրի արտահանման և ներմուծման հետ կապված հիմնական հնարավորությունները և խնդիրները, և զարգացման հեռանկարները:

Քննարկմանը մասնակցեցին պետական հաստատությունների,

նախարարությունների ներկայացուցիչներ, քաղաքականություն մշակողներ, հետազոտողներ և պրոֆեսորներ, ուսանողներ և այլ շահագրգիռ կողմեր:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Ժամանակակից համաշխարհային տնտեսությունը կրում է խորքային փոփոխություններ, ընդ որում, եթե 1970-ական թթ. մրցակցությունն առանձին տարածաշրջաններում և երկրներում արտահայտիչ չէր, ապա այսօր մրցակցությունը դուրս է եկել «ազգային սահմաններից»:

Մասնավորապես, մշտական նորարարությունը, առավել մրցունակ ճյուղերի ու ոլորտների աննախադեպ աճը զարգացած և նոր արդյունաբերական երկրներում պայմանավորված են ներքին և միջազգային մրցունակությամբ: Ժամանակակից համաշխարհային տնտեսության գլոբալացումը առավել մեծ չափով է պայմանավորում ազգային տնտեսության զարգացումը: Դրան համապատասխան՝ երկրի իրավահավասար և ներդաշնակ ինտեգրումը համաշխարհային տնտեսությանը հնարավոր կլինի միայն նրա համարժեք մրցունակության դեպքում: Երկրի մրցունակությունը տնտեսական զարգացման առկա վիճակի և հեռանկարների ամփոփ ցուցանիշ է, որը պայմանավորում է երկրի մասնակցությունն աշխատանքի միջազգային բաժանմանը, հանդես գալիս՝ որպես տնտեսական անվտանգության և բնակչության կենսամակարդակի երաշխիք: Մրցունակության համեմատական գնահատականներով հնարավոր է պարզել համաշխարհային տնտեսությունում ազգային տնտեսավարողների թույլ և ուժեղ կողմերը, ճշգրտել տնտեսական զարգացման ուղենիշները:

ՀՀ անկախացման տարիներից սկսած ՀՀ տնտեսության կարևորագույն խնդիրներից են արտահանման խթանումը,

դիվերսիֆիկացումը և արտաքին առևտրի բացասական հաշվեկշռի կրճատումը: Հարկ է նշել, որ թեպետ այս խնդիրները միշտ էլ եղել են ՀՀ կառավարության ուշադրության կենտրոնում, սակայն այդպես էլ արդյունավետ լուծում չեն ստացել: Մասնավորապես, Հայաստանը վերջին տարիներին աննշան մասնակցություն է ունեցել միջազգային առևտրին, արտահանումը չի աճել տնտեսական աճին զուգընթաց, ներմուծումն արտահանման համեմատ ունեցել է առաջանցիկ տեմպեր, ՀՀ արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բացասական հաշվեմնացորդը պարբերաբար մեծացել է, ինչը պայմանավորված է ՀՀ՝ գլոբալ շուկայում ցածր գրավչությամբ, տրանսպորտա-կոմունիկացիոն խնդիրներով, տնտեսության փոքր ծավալով, արտահանումը խթանելու ծրագրերի ոչ բավարար արդյունավետությամբ և օբյեկտիվ ու սուբյեկտիվ այլ պատճառներով: Երկրների ֆինանսատնտեսական կապերի խորացումը, ազգային տնտեսությունների բացությունը, փոխլրացումն ու սերտաճումը պայմանավորում են ՀՀ ռազմավարական կողմնորոշումը՝ մուտք գործել համաշխարհային տնտեսություն ոչ որպես հումքային «կցորդ», այլ որպես տեխնոլոգիական զարգացման բարձր մակարդակով, ֆինանսական ուժեղ ինստիտուտներով, զարգացած ենթակառուցվածքներով և տեղեկատվական շտեմարանով երկիր:

Հայաստանի տնտեսության մասնավոր հատվածում առկա հիմնախնդիրները հետևյալն են.

- կոռուպցիան, հարկային վարչարարությունը, հարկային դրույքաչափերը, կառավարչական բյուրոկրատիայի անարդյունավետությունը, աշխատողների որակավորման ցածր մակարդակը,
- մասնավոր հատվածի վերափոխման տեմպերի դանդաղ ընթացքը,

- գործատու-աշխատող հարաբերություններում կոռպորացիայի ցածր մակարդակը,
- աշխատավարձի և արտադրողականության ցածր մակարդակը,
- աշխատավարձի սահմանման ճկունության ցածր մակարդակը,
- կորպորատիվ կառավարումը,
- անձնակազմի վերապատրաստման և որակավորման ցածր մակարդակը,
- մարքեթինգի՝ որպես գործարարության զարգացման արդյունավետ գործիքի կիրառման անարդյունավետությունը,
- հետազոտությունների և մշակումների վրա կատարվող ցածր ծախսերը,
- նորարարությունների և տեխնոլոգիական պատրաստվածության ցածր մակարդակն է:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- ՀՀ տնտեսության զարգացման ներկայիս փուլում սոցիալ-տնտեսական հիմնախնդիրների լուծման հիմնուղին ազգային տնտեսության մրցունակության բարձրացումն է, որի ապահովման ամենաարդյունավետ միջոցներն են նորամուծությունների և առաջավոր տեխնոլոգիաների կիրառումը, մարդկային կապիտալի խրախուսումը և գիտակթական պայմանների ստեղծումը: Հետևաբար, խիստ արդիական են դառնում բուհական ոլորտի մրցունակության բարձրացման հիմնահարցերը, քանի որ կրթության և բարձրորակ մասնագետների պատրաստման ու որակավորման բարձրացման հիմնական օղակը բուհն է,

որը տնտեսությանն ապահովում է բարձրակարգ մասնագիտական կադրերով:

- Ազգային տնտեսության մրցունակության մակարդակի բարձրացման համար անհրաժեշտ է նաև բացահայտել տնտեսության այն ոլորտները, որտեղ կատարված ներդրումները կարդարացնեն իրենց և կապահովեն ծախսերի հետզնում: Այս խնդրի լուծման համար առաջնահերթ նշանակություն ունի պետական և մասնավոր հատվածների հնարավորությունների և ռեսուրսների միավորումն ու դրա հիման վրա համագործակցության ապահովումը:
- Մրցունակության կատարողականի բարելավման ուղիներից մեկը ՀՀ արտահանման աճն է: Ընդ որում, դա պետք է տեղի ունենա ոչ թե հանքահումքային ապրանքների արտահանման աճի հաշվին, ինչպես դա տեղի է ունենում ներկայումս, այլ բարձր ավելացված արժեք ունեցող, գիտատար ապրանքների արտահանման հաշվին, որն էականորեն չի տուժում ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի ժամանակ, ինչպես դա տեղի է ունենում հանքահումքային ապրանքների արտահանումից կախվածության մեջ գտնվող երկրների դեպքում, երբ այդ ապրանքների համաշարհային գները կտրուկ ընկնում են, հետևաբար անկում է գրանցում նաև արտահանումը արժեքային արտահայտությամբ:
- ՀՀ-ի արտահանման հնարավորությունների ընդլայնման տեսակետից արդիական և բավականաչափ իրատեսական է բարձրագույն կրթության և դրան հարակից ճյուղերի զարգացումը և դրա հիման վրա տեղեկատվական հեռահաղորդակցման տեխնոլոգիաների զարգացումը, բարձր տեխնոլոգիական և գիտատար ապրանքների արտադրությունը և դրանց արտահանումը, քանի որ նման

ապրանքների արտահանումը էականորեն չի տուժում ճգնաժամային իրավիճակներում, ինչպես դա տեղի է ունենում հումքային ապրանքների արտահանումից կախված լինելու դեպքում:

- ՀՀ-ն ունի մի շարք մրցակցային առավելություններ այս ոլորտում, որոնք կարելի է օգտագործել այս ոլորտը զարգացնելու համար՝
 - էժան աշխատուժը և ցածր գործառնական ծախսերը,
 - օտար լեզվի տիրապետող և համապատասխան մասնագիտական գիտելիքներով օժտված երիտասարդ մասնագետներ,
 - ինֆորմատիկայի, ֆիզիկայի և մաթեմատիկայի ոլորտներում միջազգային չափանիշներին համապատասխանող գիտահետազոտական ներուժի առկայությունը,
 - պետության կողմից աջակցությունը այս ոլորտին (ՀՀ կառավարությունը այս ոլորտը սահմանել է որպես զարգացման գերակա ուղղություն),
 - միջազգային խոշոր ընկերությունների հետ համագործակցության մեծ փորձը:
- ՀՀ-ն ավելի մեծ ներդրումներ պետք է կատարի կրթության, գիտության, հետազոտությունների ոլորտներում և, առհասարակ, մարդկային կապիտալում: Սա այն ոլորտն է, որը կապահովի ծախսերի հետգնում որոշակի ժամանակահատվածի ընթացքում և թույլ կտա երկրում բարձրացնել նորամուծությունների և նորարարությունների մակարդակը, որը բավականաչափ ցածր է մեր երկրում: Անհրաժեշտ է նաև խթանել մրցակցությունը Հայաստանի շուկայում, ինչը կստիպի ընկերություններին ներդնել

նորագույն տեխնոլոգիաներ, որի արդյունքում կբարձրանա տեխնոլոգիական պատրաստվածության մակարդակը: Հենց տեխնոլոգիական հետամնացությունն է, որ պայմանավորում է ՀՀ շուկայում ապրանքների բարձր գները, քանի որ նոր տեխնոլոգիաների ներդրումը թույլ կտա իջեցնել արտադրական ծախսերը, հետևաբար նաև ապրանքների ինքնարժեքը:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

9-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և Ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/the-impact-of-competitive-environment-on-the-inclusive-economic-growth-discussion-at-asue-2136>
- Ֆեյսբուք՝ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=934703063253168&id=243586022364879

X կյր սեղան

Դատաիրավական գործընթացներ և հանրային վստահություն

14 օգոստոսի, 2015թ.

Հիմնական բանախոսներ.

Վարազդատ Հովհաննիսյան, գիտությունների թեկնածու, Ճարտարապետության և շինարարության Հայաստանի ազգային համալսարան
Արամ Ստեփանյան, ՀՀ Կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի «Գեոդեզիա և քարտեզագրության» ՊՈԱԿ-ի Երկրատեղեկատվության բաժնի պետ

Տասներորդ «Դատաիրավական գործընթացներ և հանրային վստահություն» թեմայով կյր սեղան-քննարկումը նվիրված էր էքսպրոպրիացիայի ինստիտուտի խնդրին, այդ ինստիտուտի գործունեության ոլորտներին և կիրառման ընթացքին: Քննարկման հիմնական նպատակն էր բացահայտել ոլորտում առկա խնդիրները, հիմնվելով իրական դեպքերի վերլուծության վրա, և լուծումներ առաջարկել Հայաստանի Հանրապետությունում էքսպրոպրիացիայի ինստիտուտի հետագա զարգացման համար: Քննարկվեցին

էքսպրոպրիացիայի արդյունքում առաջացող սոցիալական ցնցումների և դրանցից խուսափելու հարցերը: Ներկայացվեցին և քննարկվեցին նաև Հայաստանում էքսպրոպրիացիայի ինստիտուտի ստեղծման պատմությունը, խնդիրները, դժվարությունները և զարգացման հիմնական ուղղությունները: Քննարկումների արդյունքում բացահայտվեցին և առաջարկվեցին որոշ ինստիտուցիոնալ, կարգավորիչ և օրենսդրական բարեփոխումներ:

Քննարկմանը մասնակցեցին հետազոտողներ, փորձագետներ, միջազգային կազմակերպությունների և ՀԿ-ների ներկայացուցիչներ, ինչպես նաև՝ առաջին էքսպրոպրիացիայի գործողությունների մասնակիցներ և այլ շահակիցներ:

Քաղաքականության հակիրճ ներկայացում

Անցումը շուկայական տնտեսության հանգեցրել է մեծ փոփոխությունների: Շուկայական տնտեսությունը ենթադրում է գույքային հարաբերությունների վերափոխում, մրցակցության զարգացում և շուկայական ենթակառուցվածքների ստեղծում: Նման պայմաններում հատուկ ուշադրություն է դարձվում այն ոլորտների զարգացմանը, որոնց առկայությունը վճռական նախապայման է ամբողջ տնտեսական համակարգի բարելավման և կայացման համար: Այդ ոլորտներից մեկը օտարման ինստիտուտի՝ էքսպրոպրիացիայի զարգացումն է:

էքսպրոպրիացիան կամ այլ խոսքերով պետական կամ հանրային կարիքների համար գույքի հարկադիր ձեռք բերումը սոցիալական նոր երևույթ է Հայաստանի համար: Անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի տարբեր տեսակների ներմուծումը Հայաստանի սոցիալական կյանք իրականացվեց 1991թ.:

էքսպրոպրիացիայի առաջին դեպքերը գրանցվեցին 2000-2001 թվականներին, երբ Հայաստանի կառավարությունը Երևանի

կենտրոնը վերակառուցելու համար «Հյուսիսային պողոտայի» կառուցման հսկայական կառուցապատման ծրագիր սկսեց իրականացնել:

Էքսպրոպրիացիայի գործընթացը ժամանակակից Հայաստանի հասարակական կյանքում առաջացրեց մեծ սոցիալական ռեզոնանս և առկա է մեծ հասարակական հետաքրքրություն այս գործընթացի նկատմամբ, որի ապացույցն են էքսպրոպրիացիայի ենթարկված գույքի սեփականատերերի կողմից կազմակերպվող բողոքի պարբերական գործողությունները և ցույցերը: Այս մարդկանց մեծ մասը, ընդհանուր առմամբ, դեմ չէ էքսպրոպրիացիայի գործընթացին: Նրանք բողոքում են էքսպրոպրիացիայի իրականացման գործընթացի և էքսպրոպրիացիայի ենթարկված գույքի դիմաց արդարացի փոխհատուցման համար: Ինչպես ցույց են տալիս վերլուծությունները, առկա են էքսպրոպրիացիայի հետ կապված մի շարք խնդիրներ:

«Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսվում է, որ օտարվող սեփականության դիմաց սեփականատիրոջը վճարվում է համարժեք փոխհատուցում: Համարժեք է համարվում օտարվող գույքի շուկայական արժեքից 15 տոկոս ավելի գումարը: Անտեսվում է այն հանգամանքը, որ անշարժ գույքի օտարման գոտիներում բաց շուկայական արժեք ձևավորվել չի կարող: Արդարացի չի կարելի համարել շուկայական արժեք սահմանելը, քանի որ այս դեպքում հաշվի չի առնվում այն հանգամանքը, որ օտարումը կատարվում է սեփականատիրոջ կամքին հակառակ:

Բացի այդ, թեև «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն օտարվող սեփականության սեփականատերը կամ օտարվող սեփականության նկատմամբ գույքային իրավունքներ ունեցողներն իրավունք ունեն պատշաճ ձևով գրավոր առարկություններ կամ առաջարկություններ ներկայացնել օտարման պայմանագրի

նախագծի վերաբերյալ, իսկ ձեռք բերողն իրավունք ունի պայմանագիրը կնքելու նպատակով բանակցություններ վարել օտարվող սեփականության սեփականատիրոջ և օտարվող սեփականության նկատմամբ գույքային իրավունքներ ունեցողների հետ, սակայն ձեռք բերողները, ըստ դիմումատուների, իրենց ներկայացրած առարկությունները չեն ընդունում և հրաժարվում են բանակցություններ վարել փոխհատուցման գնի շուրջ՝ պատճառաբանելով, որ իրենք միայն կառուցապատողներ են:

Պետությունը սահմանափակվում է միայն տարածքի նկատմամբ բացառիկ՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելով, իսկ օտարված գոտիներում գտնվող գույքի սեփականատերերի նկատմամբ պարտավորությունների կատարումը լիովին թողնված է օտարվող սեփականությունը ձեռք բերող կազմակերպություններին, որոնց գործունեության համար պետությունը որևէ պատասխանատվություն չի կրում և որևէ կերպ չի վերահսկում հետագա գործընթացը:

Ըստ էության, հասարակության գոյության և զարգացման միակ հնարավոր ուղին հասարակական և մասնավոր շահերի համաձայնեցումն է ու հաշտեցումը: Բայց կյանքում մենք նկատում ենք, որ այդ երկու ուղղությունների միջև հավասարակշռություն գտնելը բավականին դժվար է և հասարակությունը սովորաբար թեքվում է մեկի կամ մյուսի կողմը:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

- Խուսափելու համար էքսպրոպրիացիայի գործընթացի հետևանքով առաջացող սոցիալական մեծ ցնցումներից ՀՀ Կառավարությունը պետք է գիտակցի, որ էքսպրոպրիացիայի ինստիտուտի հիմքը, հանրային շահերը մասնավոր անձանց շահերից վեր դասելու գաղափարն է: Հասարակությունը ինքն իրենով գոյություն չունի, այն գոյություն ունի հանուն իր կազմի մեջ մտնող անհատների: Հասարակության մեջ

կյանքի պայմանները պետք է լինեն հարմար և բարենպաստ հասարակության յուրաքանչյուր անդամի համար, հետևաբար հասարակական շահը հասարակության անդամների անհատական շահերի ամբողջությունն է: Բայց, երբեմն անհատների շահերը հակադրվում են միմյանց և կարող են հակադրվել հանրային շահերին: Այստեղից էլ առաջանում է այն ընդհանուր կանոնը, որ հանրային և մասնավոր շահերի բախման դեպքում վերջիններս, որպես պակաս կարևոր, զիջում են հասարակական շահերին: Ցավոք այս կանոնը չի կարգավորում բոլոր անհամաձայնությունները: Ակնհայտ է, հասարակության գոյության և զարգացման միակ հնարավոր ուղին հասարակական և մասնավոր շահերի համաձայնեցումն է ու հաշտեցումը:

- Քանի որ էքսպրոպրիացիան մեր երկրում նոր երևույթ է և գտնվում է իր զարգացման և կայունացման փուլում, առաջարկվեց օգտագործել զարգացած երկրների էքսպրոպրիացիայի ոլորտում առկա ձեռքբերումները և փորձը:
- Էքսպրոպրիացիայի կիրառման դեպքում անհրաժեշտ է, որ էքսպրոպրիացիայի նպատակները որոշվեն ոչ թե հատուկ օրենքով, այլ այդ հարցը ունենա շատ մեծ հանրային քննարկում, պարզելու համար, արդյո՞ք էքսպրոպրիացիայի կիրառումը բխում է հանրային շահերից և ո՞րն է այդ հանրային գերակա շահը:
- Պետությունը պետք է միտված լինի օրենսդրական փոփոխությունների իրականացմանը, որպեսզի էքսպրոպրիացիայի գործընթացը լինի հնարավորինս արդարացված:
- Օտարվող սեփականության փոխհատուցման չափը որոշելիս շուկայական արժեքին զուգահեռ անհրաժեշտ է կիրառել նաև այլ չափանիշներ, օրինակ՝ սեփականատիրոջ

համար նույնանման պայմաններ այլ վայրում ապահովելու հնարավորությունը:

- Օրենքում պետք է հստակեցնել շուկայական արժեքի որոշման կարգն ու պայմանները: Քանի որ բոլոր դեպքերում անշարժ գույքի գնահատումը կատարվելու է լիցենզավորված գնահատողի միջոցով, իսկ լիցենզավորում է կատարել պետական մարմինը, ապա գնահատողին հրավիրելու իրավունքը ճիշտ կլինի վերապահել օտարվող անշարժ գույքի սեփականատիրոջը՝ գնահատման ծախսերը թողնելով պետության վրա:
- Հասարակության և պետության կարիքի կրողը պետք է լինի պետությունը, այլ ոչ թե համայնքը կամ կազմակերպությունը: Պետությունը կարող է այդ նպատակի իրականացումը հանձնարարել կազմակերպությանը և նույնիսկ ֆիզիկական անձին, որոնք, չեն կարող լինել սեփականության օտարման գործընթացի մասնակիցներ: Օտարվող գույքի սեփականատիրոջ և այլ գույքային իրավունք ունեցողների իրավունքները չեն կարող լիարժեք պաշտպանված լինել, եթե օտարման պայմանագրի կողմը պետությունը չէ:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ

10-րդ կլոր սեղան-քննարկման վերաբերյալ տրվել է հայտարարություն, և արդյունքները լուսաբանվել են ՀՊՏՀ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայքի և Ֆեյսբուքի միջոցով՝

- ՀՊՏՀ պաշտոնական կայք՝ <http://www.asue.am/en/media/news-143/judicial-processes-discussion-of-issues-of-public-confidence-in-asue-2139>
- Ֆեյսբուք՝ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=940246796032128&id=243586022364879

Scale 70x100 1/16:
Paper – offset. Publishing – offset. 9.5 print media.
Quantity - 370:

Չափսը 70x100 1/16:
Թուղթը՝ օֆսեթ: Տպագրությունը՝ օֆսեթ: 9.5 տպ. մամուլ:
Տպաքանակը՝ 370:

Published by “Geomapis” LLC.
Տպագրված է «Գեոմափիս» ՍՊԸ-ի կողմից

<http://www.geomapis.com>
E-mail: info@geomapis.com